

**Debreceni Egyetem
Informatikai Kar
Könyvtárinformatikai Tanszék**

Dokumentumok feltárása a Nemzeti Digitális Adattárban

Témavezető:
Salgáné dr. Medveczki Marianna
egyetemi adjunktus

Készítette:
Fazakas Csilla
III. évf. informatikus könyvtáros

**Debrecen
2009**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Elektronikus dokumentumok.....	4
2.1. A dokumentum fogalma.....	4
2.2. Az elektronikus dokumentumok katalogizálása.....	6
3. Metaadatok.....	7
3.1. Röviden a metaadat fogalmáról.....	7
3.2. Metaadat típusok.....	8
3.3. A metaadatok alkalmazása.....	8
4. Könyvtári metaadat-rendszerek.....	9
5. Dublin Core.....	9
5.1. A Dublin Core létrejötte.....	9
5.2. A DCMES továbbfejlesztése.....	10
5.3. Dublin Core Metadata Element Set.....	11
5.4. A Dublin Core Minősítők.....	15
5.5. A Dublin Core szintaxisa.....	18
6. Dublin Core könyvtári alkalmazása Magyarországon.....	23
7. A Nemzeti Digitális Adattár.....	23
7.1. Az NDA célja.....	23
7.2. Az NDA építése.....	23
7.3. Sémakezelés.....	24
7.4. Metázás.....	26
7.5. Keresés és böngészés.....	27
7.6. Rekordok.....	28
7.7. Árvácska című mű rekordjainak összehasonlító vizsgálata.....	28
7.8. A Tót atyafiak című mű rekordjainak összehasonlító vizsgálata.....	35
7.9. A Valahol Európában című film rekordjainak összehasonlító vizsgálata.....	42
7.10. További vizsgálatok.....	46
8. Összegzés.....	47
Felhasznált irodalom:.....	48
Mellékletek:.....	50
1. számú melléklet: A Dublin Core Metaadat Elemkészlet.....	50
2. számú melléklet: Dublin Core Minősítők.....	53
3. számú melléklet: Az NDA-ban alkalmazott speciális DC séma (szöveges jellegű dokumentumok feldolgozására).....	55
4. számú melléklet: Az NDA-ban alkalmazott speciális DC séma (film jellegű dokumentumok feldolgozására).....	588
Köszönetnyilvánítás.....	59

1. Bevezetés

A könyvtár mint intézmény egy lehetséges meghatározása a következő: a könyvtár nem más, mint dokumentumok használatra alkalmassá tett gyűjteménye, amelyet a felhasználók számára közread. A dokumentumok szó alatt értjük itt az adott kor összes információhordozóját, az alkalmassá tétel alatt pedig a feldolgozást és tárolást.

Ma, a 21. században semmiképp nem tehetnénk például egy ilyen kijelentést: „a könyvtár könyveket gyűjt”, habár a könyvtár szóból erre lehetne következtetni. A mai könyvtár funkciójától függően a könyvek mellett gyűjti és feldolgozza a folyóiratokat, napilapokat, térképeket és minden egyéb nyomtatott dokumentumot, de gyűjti a hanglemezeket, kazettákat, mikrofilmeket, CD-ROM-okat, DVD-ket és az interneten keresztül elérhető hálózati dokumentumokat is.

A hagyományos, papíralapú dokumentumok feldolgozásának kezdete az ókorra tehető vissza. Kallimakhosz, az alexandriai könyvtár könyvtárosa nevéhez fűződik az első könyvtári katalógus létrejötte.

Kallimakhosz i.e. 260-240 között volt a könyvtár vezetője, ekkora tehető fő művének, a Katalógusnak a létrejötte. A Katalógus 120 tekercsből állt és 200000 tekerceset vett nyilvántartásba. Teljességre törekedett, még a szakácskönyveket is leírta, számbavette. Különválasztotta a költőket és írókat, és mindkettőt hat-hat csoportra bontotta műnemek szerint. A szerzők betűrendje szerint sorolta fel a műveket az egyes csoportokon belül és életrajzot is közölt. Kallimakhosz műve tehát katalógus és életrajzi bibliográfia is volt egyben.

Kallimakhoszt követően a katalógus a könyvtári dokumentumok feldolgozásának általános eszközévé vált, és különböző változásokon ment keresztül, újabb és újabb szempontok kerültek előtérbe. Pontosabban nem maga a fogalom alapjelentése változott, inkább a katalógusinformációkat hordozó és rendszerező eszközök változtak az idők során.

A változások első fontosabb állomása a cédulakatalógusok megjelenése volt, melynek lényege, hogy a dokumentumok leíró adatait ún. cédulákon tárolják. A cédulák betűrendes együttese alkotja a cédulakatalógust, amelynek kiemelkedően fontos szerepe van a keresésben és tájékoztatásban.

A 20. század végén a hagyományos cédulakatalógusokat számítógépes katalógusokkal kezdték felváltani. Ettől kezdve beszélünk automatizált könyvtárakról, ahol még mindig a papíralapú dokumentumok vannak döntő többségben, de a könyvtári munkafolyamatokat

már informatikai eszközök támogatják. Ezen katalógusoknak a szerepük arra korlátozódott, hogy a hagyományos könyvtári katalógust egy számítógépes katalógussal helyettesítsék, amely rugalmasabb és több szempontú lekérdezést tett lehetővé.

A számítástechnika és a telekommunikáció fejlődésének találkozása révén megszűnt az egyes számítógépek elszigeteltsége, és lehetőség nyílt az egyes számítógépek közötti kapcsolatok kiépítésére. A számítógépes könyvtári rendszerek kialakulásával egy könyvtár állományát akár a világ túlsó feléről is le lehetett kérdezni. A könyvtár megnyílt a könyvtár falain kívülre is.¹ Megjelentek az elektronikus könyvtárak, ahol már mind a kezelt dokumentumok, mind a munkafolyamatok elektronikusak.

A vázolt fejlődés azonban nem áll meg, bizonyára születnek majd újabb és újabb technológiák, melyek változásokat fognak előidézni, de jelenleg ez számít korszerűnek, és éppen ezért foglalkozom dolgozatom további részeiben én is az elektronikus könyvtárakkal, az elektronikus dokumentumokkal és feldolgozásukkal.

Először is azt vizsgálom, hogy mit tekintünk ma elektronikus dokumentumnak és hogyan történik a feldolgozásuk. Aztán szó esik a metaadatokról, valamint alkalmazásukról, és így jutok el a metaadat-rendszerekig, ezen belül pedig a Dublin Core-ig, mely az egyik legelterjedtebb metaadat-kezdeményezés.

Vizsgálom továbbá a magyarországi helyzetet, illetve a Dublin Core metaadat-szabvány alkalmazását a Nemzeti Digitális Adattárban.

2. Elektronikus dokumentumok

2.1. A dokumentum fogalma

Mint említettem, az utóbbi néhány évtizedben a papíralapú dokumentumok mellett megjelentek az elektronikus dokumentumok is a könyvtárban, és egyre hangsúlyosabbá váltak. Ennek kapcsán fontos kitérni arra, hogy elektronikus környezetben mit is tekintünk dokumentumnak.

---

¹ Moldován István : Hálózati információforrások és hatásuk a könyvtárakra. In: Könyvtári figyelő, 1994. 2. sz. p.195.

Az elektronikus dokumentum számítógéppel kezelhető, digitálisan kódolt dokumentum, amely valamely fizikai hordozón jelenik meg, használatához számítógéphez illesztett vagy annak részét képező periféria szükséges, vagy hálózati úton érhető el.

A hozzáférhetőség szerint az elektronikus dokumentumoknak két nagy csoportját különböztetjük meg: a helyi hozzáférésű elektronikus dokumentumokat, illetve a távoli hozzáférésű elektronikus dokumentumokat. Ha a megjelenés gyakoriságát vesszük figyelembe további két csoport különböztethető meg: az eseti megjelenésű elektronikus dokumentumok és a folyamatosan megjelenők. Ez alapján a következő meghatározások születtek:

- helyi hozzáférésű eseti dokumentum: az az elektronikus dokumentum, amely egyetlen fizikai egységből vagy előre meghatározott számú fizikai egységből áll;
- távoli hozzáférésű eseti dokumentum: az az elektronikus dokumentum, amely egyetlen vagy előre meghatározott számú fájlból áll;
- helyi hozzáférésű folyamatosan megjelenő dokumentum: az az elektronikus dokumentum, amely előre nem meghatározott számú fizikai egységből áll;
- távoli hozzáférésű folyamatosan megjelenő dokumentum: az az elektronikus dokumentum, amely előre nem meghatározott számú fájlból áll.²

A KSZ/2-es könyvtári szabvány, amelyből a fenti meghatározások származnak, nem veszi figyelembe az elektronikus dokumentumok egyértelmű jellegzetességeit, amely valójában megkülönböztetik őket a hagyományos dokumentumoktól. Ilyen a könnyű manipulálhatóság, külső és belső linkek hozzáadásának lehetősége, az egyszerű transzformálhatóság, korlátlan másolhatóság.

E szempontok figyelembevételével Schamber 1996-ban a következő tipológiát és definíciókat állította fel:

- homogén dokumentum: egyetlen fizikai entitás, amely egy vagy több szerzőtől származik, véges terjedelmű, állandó és lineáris tartalommal bír;
- hiperlinkekkel összekapcsolt heterogén dokumentum: az információs központok katalógusokon és indexeken keresztül biztosítanak hozzáférést; ezek az eszközök

---

² KSZ/2 Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok.
http://www.ki.oszk.hu/107/e107/public/eldok_ksz2.pdf

lehetővé teszik dokumentumrekordok, valamely közös jellemző alapján való visszakeresését; az így visszakeresett halmazt felfoghatjuk úgy, mint egy céltudatosan egyesített metaadatot; a hypertextlinkekkel összekapcsolt dokumentumok magunk is felfoghatók egyetlen dokumentumként;

- kapcsolódó dokumentumok kontextuális megjelenítése: a kifinomult elektronikus rendszerek vissza tudnak hívni olyan dokumentumhalmazokat, amelyben az egyes rekordok a tárgyi hasonlóság mértéke alapján rangsorolva és kapcsolódnak egymáshoz; ezen dokumentumok halmaza is felfogható egyetlen dokumentumként;
- a felhasználó által létrehozott heterogén dokumentum: a hypertext világában a felhasználó összekapcsol és manipulál dokumentumokat vagy dokumentumok részeit, és így újakat hoz létre, amelyek továbbra is változtathatóak lesznek.³

2.2. Az elektronikus dokumentumok katalogizálása

A hálózati technológia fejlődésével és az internet használatának terjedésével egyre népszerűbb lett az elektronikus publikálás. A hagyományos publikálással szemben az eltérés a terjesztés és a forgalmazás tekintetében jelentkezik, mivel ezek elektronikus formában és csatornákon keresztül történnek.

Az elektronikusan rögzített információ kiadása pillanatától kezdve szinte a világ bármely pontjáról elérhető és letölthető.⁴ Éppen ezért a hálózati dokumentumok fontos szakirodalmi információforrások, a könyvtáraknak tudniuk kell szolgáltatni ezen információkat, viszont ahhoz, hogy szolgáltatni tudják először fel kell dolgozniuk. Az viszont lehetetlen, hogy a hálózaton fellelhető összes dokumentumot a könyvtárosok dolgozzák fel. Grethe Jacobsen 1999-ban azt javasolta, hogy ösztönözni kell az elektronikus dokumentumok előállítását szabványos metaadatok használatára.

A helyi hozzáférésű elektronikus dokumentumok feldolgozhatók a hagyományos dokumentumok feldolgozására kialakított szabványok, illetve szabványcsaládok alkalmazásá-

---

³ Tapolcai Ágnes : A hálózati dokumentumok bibliográfiai leírása, meta adatok és a Dublin Core <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/dublin/dublin.htm>

⁴ Moldován István : Hálózati információforrások és hatásuk a könyvtárakra. In: Könyvtári figyelő, 1995. 2. sz. p. 204.

val. A távoli hozzáférésű dokumentumok leírására azonban nem alkalmasak ezek a szabványok. Ezen elektronikus források feldolgozására jöttek létre azok a módszerek, amelyek úgynevezett metaadatokkal jellemzik a leírandó dokumentumok ismertető jegyeit.

3. Metaadatok

3.1. Röviden a metaadat fogalmáról

Habár a metaadat fogalma a könyvtárinformatika területén is használatos, maga a szó a számítástechnika területéről ered.

A meta előtag az angol about szónak a latin megfelelője, melynek a magyar jelentése a -ról, -ről határozórag. A metaadat tehát nem más, mint adat az adatról, „olyan adat, amely egy másik adat leírására szolgál”.⁵

Ezen értelmezés alapján arra következtethetünk, hogy a hagyományos dokumentumok leírására alkalmazott szabványos adatelemek, mint a szerző, cím, megjelenési adatok, stb. is metaadatnak tekinthetők, ugyanakkor tudjuk azt is, hogy a metaadat fogalma a számítástechnikában alakult ki, és az elektronikus dokumentumok kapcsán beszélnek leginkább róla.

Felvetődik tehát a kérdés, hogy a metaadat fogalmát csak az elektronikus dokumentumok kapcsán alkalmazzuk vagy bármely, nem digitális dokumentum esetében is? Illetve, hogy az információforrás természetétől függetlenül feltétlenül elektronikus formátumúnak kell-e lennie a metaadatnak?⁶ Különböző értelmezések és magyarázatok születtek, és a nagy nemzetközi szervezetek is különböző módon foglalnak állást.

A fenti kontextusban tehát nincs jó és rossz metaadat fogalom, de mindenkinek, aki a metaadat kifejezést használja, tudatában kell legyen annak, hogy másképp értelmezhetik azt a közösségtől és a kontextustól függően.⁷

---

⁵ Caplan, Priscilla : Metadata for all librarians. ALA, 2003. p. 1.

⁶ Uo., p. 2.

⁷ Uo., p. 2-3.

3.2. Metaadat típusok

Három féle metaadat-típust szokás megkülönböztetni: a leíró metaadatot, az adminisztratív metaadatot és a szerkezeti vagy strukturális metaadatot.

A leíró metaadat a feltárás és felhasználás szándékának, az azonosításnak (hogyan tudjuk megkülönböztetni más forrásoktól) és a szelekciónak (kielégíti-e az egyéni igényeket) a leírására szolgál, és a feldolgozandó forrás vagy dokumentum megalkotásával, illetve szolgáltatathatóságával kapcsolatos információkat tartalmaz.

A hagyományos könyvtári katalogizálásban a metaadatokat elsősorban leíróknak tekintik. A leíró metaadatok további funkciói: kiértékelés (lehet elbeszélő és szubjektív), kapcsolás (a leírt objektum és egy másik objektum közötti kapcsolatot jelenti - a kapcsolatok száma határtalan) és használhatóság (mennyire használható a dokumentum).

Az adminisztratív metaadat, olyan információ, amely a források kezelésének könnyítésére szolgál, többek között a következő információkat tartalmazhatja: mikor és hogyan jött létre az objektum, ki a felelős a dokumentum tartalmáért.

A leíró és adminisztratív metaadat között nincs szigorú határ, és gyakran a metaadat felhasználójától függ, hogy miként értelmezi. Az adminisztratív metaadatok további három csoportra oszthatók: jogi kezelésére vonatkozó metaadatok, állományvédelmi metaadatok és technikai metaadatok.

Végül a szerkezeti metaadatról, annyit, hogy ahogyan a „ragasztó” egybentartja a digitális dokumentumok összetevőit, úgy tartja egyben a szerkezeti metaadat egy multimédiás entitás összetevőit.

3.3. A metaadatok alkalmazása

A weboldalak és az egyéb interneten elérhető források exponenciális növekedésével az interneten és annak legközkedveltebb felületén, a world wide weben, egyre nehezebb megtalálni az éppen szükséges információt. A robotokkal felszerelt keresőoldalak folyamatosan fejlesztik ugyan az általuk biztosított keresési lehetőségeket, de a gyakorlatlan keresők számára továbbra is sokszor csalódást okoznak. A tárgyyszerinti felosztású, kategória-

orientált listák könnyű kereshetőséget biztosítanak, de a lefedett területek mérete és kiterjedtsége meglehetősen korlátozott.⁸

A metaadatok segítenek a szabadszöveges keresés félreérthetőségének kiküszöbölésében és olyan szemantikai szempontok megadásában, amelyek szűkítik és konkretizálják az információkeresést.

A használhatóság érdekében a metaadatoknak követni kell a megfelelő szabványokat és szabályokat, annak érdekében, hogy az információforrásokban keresők ugyanazokat a metaadat jelöléseket és jellemzőket használhassák, mint azok, akik létrehozzák és fenntartják az információforrást.

4. Könyvtári metaadat-rendszerek

Mint már kiderült a hagyományos dokumentumok leírása során alkalmazott szabványok nem alkalmasak a távoli hozzáférésű elektronikus dokumentumok leírására. Ez utóbbi cél megvalósítása érdekében új szabványokat, illetve metaadat-rendszereket dolgoztak ki. Ilyenek például az OCLC Intercat, a Dublin Core vagy a TEI fejléc, de ez nem kiemelt könyvtári metaadat-rendszer.

5. Dublin Core

A Dublin Core metaadat-rendszer az egyik legáltalánosabban elfogadott metaadat-kezdemenyezés.

5.1. A Dublin Core létrejötte

Az interneten egyre több dokumentum halmozódik fel. Ezek lehetnek eredetileg elektronikus formában készült dokumentumok vagy papíralapú dokumentumok digitalizált változatai, viszont egyaránt fontos forrásnak számítanak a kutatók számára. Azonban, hogy

---

⁸ Gőz Ágnes : Az interneten elérhető források katalogizálása. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás, 1998. 8-9. sz. p. 315.

ezek a dokumentumok megtalálhatóak legyenek fontos, hogy metaadatokkal lássuk el őket, melyek majd a kereső programok számára nagy segítségre szolgálnak.

A szakértői csoportok, élükön az OCLC-vel, megegyeztek abban, hogy a hálózaton található dokumentumok szakszerű leírására szükség van, de nem kívánható meg a könyvtári bibliográfiai leírások mélysége, mert az kivitelezhetetlen lenne. Ezért egy úgynevezett középút kidolgozását tűzték ki célul, és ennek az eredménye lett a Dublin Core Metadata Element Set vagy Dublin Core Metaadat Elemkészlet.⁹

Az 1995-ben Dublinban tartott konferencián a legkülönbözőbb tudományterületek szakértői 13 alap elembe állapodtak meg, és definiálták ezeket. Innen ered a Dublin Core elnevezés – Dublin-i Mag. Ezt az elemkészletet ekkor még csupán a szöveges, terjedelmileg körülhatárolt weboldalak leírására szánták, vagy olyanokra, ahol elsősorban a szöveg a domináns.¹⁰

5.2. A DCMES továbbfejlesztése

Az elemkészlet karbantartásáról a Dublin Core Metadata Initiative vagy a Dublin Core Metaadat Kezdeményezés nevű szervezet gondoskodik, melynek célja erőforrások intelligens felkutatását támogató metaadat szabványok és metaadat szókészletek kifejlesztése.¹¹

A későbbiekben évente szerveztek úgynevezett Dublin Core konferenciát, mely mindig a világ különböző pontjain került megrendezésre, és célja az elemkészlet gondozása, továbbfejlesztése és az alkalmazási lehetőségek kiaknázása.

1996-ban Warwick-ban szervezték meg a konferenciát és a Warwick Framework-nak nevezett keretrendszert dolgozták ki, ami egy magasabbrendű struktúra, amelyben a Dublin Core-t kombinálni lehet más metaadat-rendszerekkel. A keretrendszerben logikailag vagy fizikailag is összefűzve találhatóak a különböző metaadat-készletek.

Ugyanennek a konferenciának az eredménye a Dublin Core szintaxisának és a használat irányelveinek a kidolgozása.

---

⁹ Tapolcai Ágnes : A hálózati dokumentumok bibliográfiai leírása, meta adatok és a Dublin Core. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/dublin/dulin.htm>

¹⁰ Tapolcai Ágnes : A hálózati dokumentumok bibliográfiai leírása, meta adatok és a Dublin Core. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/dublin/dulin.htm>

¹¹ Jeszenszky Péter : Dublin Core. <http://www.inf.unideb.hu/~jeszy/download/semweb/dc.pdf>

1996-ban egy második konferenciát is szerveztek ismét Dublinban, ahol a Dublin Core nem-szöveges dokumentumokra való kiterjesztését tűzték ki célul. Néhány elemet a képekre való alkalmazás szempontjából áttekintettek, és két újat definiáltak 13-ról 15-re növelve számukat (lásd 1. számú melléklet).

1997-ben az ausztráliai Canberra-ban szervezték meg a DC-4 konferenciát, ahol kidolgozták a Dublin Core-nak a HTML META elemébe való beágyazás részleteit, valamint két, Canberra Qualifier-nek nevezett módosító használatában állapodtak meg, melyek a leírás pontosságát javítják.¹²

A továbbiakban újra áttekintették az elemeket, módosították őket, illetve újakat határoztak meg, új alkalmazásokat és lehetőségeket dolgoztak ki.

Ma már kétféle Dublin Core-ról beszélnek: Egyszerű Dublin Core-ról és Minősített Dublin Core-ról.

Az egyszerű Dublin Core 15 elemből áll, és nem használ sem módosítókat, sem pedig kódolási sémákat, a minősített Dublin Core viszont további három elemet tartalmaz. Tartalmazza továbbá a minősítőket, amelyek az elemek jelentését finomítják, valamint a kódolási sémákat.¹³

A minősítőket attribútumnak is szokták nevezni, és a különböző metaadat-sémákban meghatározzák, hogy az egyes elemekhez milyen attribútumok kapcsolhatók, vagyis egy ún. attribútum-nyelvtant állapítanak meg.

5.3. Dublin Core Metadata Element Set

A DCMES egy általános séma források leírására, melynek eredeti célja, hogy megkönnyítse a weben található információs objektumok megtalálását.¹⁴

Dublin Core elemeket az MSZ ISO 15836 szabvány a következő képpen definiálja¹⁵ :

Title – cím: az információforrásnak adott név.

---

¹² Tapolcai Ágnes : A hálózati dokumentumok bibliográfiai leírása, meta adatok és a Dublin Core.

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/dublin/dulin.htm>

¹³ Jeszenszky Péter : Dublin Core.

<http://www.inf.unideb.hu/~jeszy/download/semweb/dc.pdf>

¹⁴ Caplan, Priscilla : Metadata for all librarians. ALA, 2003. p. 76.

¹⁵ MSZ ISO 15836. Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlet.

<http://mek.oszk.hu/dc/szabvany/134715.pdf>

A cím jellemzően az a megnevezés, amelyen az információforrás általában ismert.

Creator - létrehozó : az információforrás tartalmának létrehozásáért első-sorban felelős entitás.

A létrehozó lehet személy, szervezet vagy szolgáltató. Az entitás megadásakor jellemzően a létrehozó nevét kell feltüntetni.

Subject - tárgy- és kulcsszavak, jelzetek : az információforrás tárgyának megadása.

A tárgy jellemzően kulcsszavakkal, tárgyi kifejezésekkel vagy osztályozási jelzetekkel fejezendő ki, amelyek az információforrás témáját adják meg. Legjobb eljárásként szabályozott tárgyszójegyzékek elemeinek vagy rendszerbe foglalt osztályozási jelzetek használata ajánlatos.

Description - leírás : az információforrás tartalmának ismertetése.

A tartalmi leírásra, a teljesség igénye nélkül példa a referátum, a tartalomjegyzék, a hivatkozás a tartalom grafikus megjelenítésére vagy a tartalom szabadon megfogalmazott leírása.

Publisher - kiadó : az információforrás nyilvánosságához közvetítéséért felelős entitás.

Példák a kiadóra: személy, testület vagy szolgáltató. Az entitás megadásakor jellemzően a kiadó nevét kell feltüntetni.

Contributor - közreműködő : az információforrás tartalmához készült hozzájárulás létrehozásáért felelős entitás.

Példák a közreműködőre: személy, testület vagy szolgáltató. Az entitás megadásakor jellemzően a közreműködő nevét kell feltüntetni.

Date - dátum : az információforrás létezése során előforduló esemény időpontja (dátuma).

Jellemzően az információforrás létrehozásával vagy hozzáférhetővé tételével kapcsolatos dátum. Legjobb eljárásként az ISO 8601 [W3CDTF] szerint meghatározott, kódolt formájú közlés ajánlatos, amely (többek között) az ÉÉÉÉ-HH-NN (YYYY-MM-DD) formában tartalmazza a dátumot.

Type - típus : az információforrás tartalmának jellege, vagy fajtája.

Az információforrás típusára vonatkozó, általános kategóriákat, funkciókat, fajtákat vagy a tartalom összetettségének szintjeit leíró kifejezések. Legjobb eljárásként ajánlatos szabályozott szótárban (például a forrástípusok DCMI szótárában [DCMI Type Vocabulary: DCT]) található kifejezések közül választani. Az információforrás fizikai vagy digitális megjelenési formájának leírására a `Format` elemet kell használni.

`Format` - `formátum` : az információforrás fizikai vagy digitális megjelenési formája.

Jellemzően az információforrás hordozójának típusát vagy terjedelmét tartalmazza. A `formátum` a szoftver, a hardver vagy más, az információforrás megjelenítéséhez, vagy működtetéséhez szükséges eszközök megnevezésére is használható. Példák a terjedelemben: méret és időtartam. Legjobb eljárásként ajánlatos szabályozott szótárban (például a számítógéppel olvasható adathordozó-típusokat tartalmazó internetes információhordozó-típusok jegyzékében [Internet Media Types = MIME]) lévő kifejezések közül választani.

`Identifier` - `forrásazonosító` : az információforrásra való, adott környezetben belüli egyértelmű hivatkozás.

Legjobb eljárásként ajánlatos az információforrás azonosítására szolgáló, szabványos azonosító rendszernek megfelelő jelsorozat használata. Hivatalos azonosító rendszerek, a teljesség igénye nélkül az egységesített forrásazonosító (Uniform Resource Identifier = URI) (beleértve az egységes helymeghatározót, az URL-t = Uniform Resource Locator), a digitálisobjektum-azonosító (Digital Object Identifier = DOI) és a nemzetközi szabványos könyvazonosító szám (International Standard Book Number = ISBN).

`Source` - `eredeti információforrás` : hivatkozás arra az eredeti információforrásra, amelyből a jelen információforrás származik.

A jelen információforrás részben vagy egészben eredeti forrásanyagból származtatható. Legjobb eljárásként ajánlatos a hivatkozott információforrás azonosítására szabványos azonosító rendszer megfelelő jelsorozatának használata.

Language - nyelv : az információforrás intellektuális tartalmának nyelve.

Legjobb eljárásként ajánlatos az RFC 3066 [RFC3066] használata, amely az ISO 639 szabvánnyal [ISO639] együtt tartalmazza a két- vagy hárombetűs nyelvkódokat és a tetszőlegesen alkalmazható alkódokat. Példák: en. vagy eng. használata az angol nyelvre, akk. az akkádra, és en-GB. az Egyesült Királyságban használt angolra.

Relation - kapcsolat : hivatkozás az információforrással kapcsolatban lévő másik információforrásra.

Legjobb eljárásként ajánlatos a hivatkozott információforrás azonosítására hivatalos azonosító rendszer megfelelő jelsorozatának/értékének használata.

Coverage - tér-idő vonatkozás : az információforrás tartalma vagy alkalmazási területe térben vagy időben (kiterjedés).

A kiterjedés jellemzően térbeli hely (helynév vagy földrajzi koordináták), idő (idő megnevezése, dátum vagy időintervallum) vagy hatáskör (mint amilyen egy megnevezett igazgatási egység). Legjobb eljárásként ajánlatos szabályozott szótárban (például földrajzi tezaurusban [Thesaurus of Geographic Names = TGN]) található kifejezést választani, és ahol lehetséges, a számszerű értékek, mint például koordináták vagy időintervallumok helyett megnevezett helyeket és időszakokat használni.

Rights - jogok : információk az információforrással kapcsolatos jogokról.

A jogok jellemzően az információforrások jogkezelésére vonatkozó adatokat vagy az olyan szolgáltatásra vonatkozó hivatkozást tartalmaznak, amelyek erre vonatkozó információkat szolgáltatnak. A jogkezelésre vonatkozó információk gyakran magukban foglalják a szellemi tulajdon védelmére vonatkozó jogokat (Intellectual Property Rights, IPR), a szerzői vagy kiadói jogfenntartásokat (copyright) és a különböző vagyoni jogokat. Ha a jogokra vonatkozó elem hiányzik, nem feltételezhető, hogy bármely jog kapcsolódik az információforráshoz.

A Minősített Dublin Core további három eleme¹⁶ :

`Audience` – közönség : azok az entitások, amelyek számára az erőforrás tartalma hasznos lehet.

`RightsHolder` – tulajdonjog birtokosa : az erőforrás tulajdonjogával rendelkező személy vagy szervezet.

`Provenance` – az erőforrás létrehozását követő változások a tulajdonjoggal, felügyelettel kapcsolatban, amelyek fontosak a hitelesség, épség szempontjából.

Valamennyi elem szabadon választható és ismételhető. A metaadatelemek tetszőleges sorrendben tüntethetők fel. Ugyanazon elemnek a többszöri előfordulása esetén a szolgáltató fontossági sorrendet határozhat meg, de ennek a sorrendnek a betartását nem minden rendszer írja elő. A világméretű együttműködés elősegítése érdekében számos elem értékének megadására szabályozott szótár használata ajánlatos.¹⁷

5.4. A Dublin Core Minősítők

A Dublin Core minősítők a Dublin Core metaadatelemek részletezésére szolgálnak. A minősítők vagy egy Dublin Core elem ábrázolására használt kódolási sémát azonosítanak vagy finomítják egy elem jelentését (lásd 2. számú melléklet).

Minden elemnek megvannak a saját minősítői¹⁸.

A `Title` elemhez rendelhető minősítő :

`Alternativ` – vagylagos : a címnek bármilyen formája, amely a helyettesítő vagy vagylagos a dokumentum hivatalos címéhez viszonyítva; tartalmazhatja a cím rövidítéseit, valamint fordításait.

---

¹⁶ Jeszenszky Péter : Dublin Core

<http://www.inf.unideb.hu/~jeszy/download/semweb/dc.pdf>

¹⁷ MSZ ISO 15836. Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlet.

<http://mek.oszk.hu/dc/szabvany/134715.pdf>

¹⁸ A Dublin Core Metaadat Kezdeményezés hivatalos honlapja

<http://www.dublincore.org>

A Description elemhez rendelhető minősítők:

`tableOfContents` - tartalomjegyzék : a dokumentum tartalmi részegységeinek listája;

`Abstract` - kivonat : a dokumentum tartalmának összefoglalója.

A Date elemhez rendelhető minősítők:

`Created` - létrehozva : a dokumentum létrehozásának dátuma;

`Valid` - érvényes : a dokumentum érvényességének lejárat dátuma, az érvényesség időtartama;

`Available` - hozzáférhető : a dokumentum hozzáférhetőségének dátuma;

`Issued` - kibocsátva : a dokumentum hivatalos kibocsátásának dátuma;

`Modified` - módosítva : a dokumentum módosításának dátuma;

`dateAccepted` - elfogadva : a dokumentum elfogadásának dátuma;

`dateCopyrighted` - szerzői joggal védve : a szerzői jog megállapításának dátuma;

`dateSubmitted` - benyújtva : a dokumentum benyújtásának dátuma.

A Format elemhez rendelhető minősítők:

`Extent` - terjedelem : a dokumentum mérete vagy időtartama;

`Medium` - hordozóközeg : a dokumentum anyagi vagy fizikai hordozója.

A Relation elemhez rendelhető minősítők:

`isVersionOf` - változata : a leírt dokumentum a hivatkozott dokumentum egy változata, eltérő kiadása vagy átdolgozása;

`hasVersion` - változtatott : a hivatkozott dokumentum a leírt dokumentum egy változata, eltérő kiadása vagy átdolgozása;

`isReplacedBy` - helyettesítve : a hivatkozott dokumentum a leírt dokumentum helyébe lép, helyettesíti azt;

`Replaces` - helyettesít : a leírt dokumentum a hivatkozott dokumentum helyébe lép, helyettesíti azt;

`isRequiredBy` - igényeltetik : a leírt dokumentum igényeltetik a hivatkozott dokumentum szempontjából, vagy fizikailag, vagy logikailag;

`Requires` - igényel : a leírt dokumentum igényli a hivatkozott dokumentumot, hogy az alátámassza, kézbesítse vagy összefüggővé tegye tartalmát;

`isPartOf` - része : a leírt dokumentum, fizikailag vagy logikailag, a hivatkozott dokumentum részét képezi;

`hasPart` - egésze : a leírt dokumentum, fizikailag vagy logikailag, magába foglalja a hivatkozott dokumentumot;

`isReferencedBy` - hivatkozva : a hivatkozott dokumentum hivatkozik, idézi vagy rámutat a leírt dokumentumra;

`References` - hivatkozik : a leírt dokumentum hivatkozik, idézi vagy rámutat a hivatkozott dokumentumra;

`isFormatOf` - formátumszármazéka : a leírt dokumentum ugyanazt az intellektuális tartalmat hordozza, mint a hivatkozott dokumentum, csupán más formátumban jelenik meg;

`hasFormat` - formátumelőzménye : a hivatkozott dokumentum ugyanazt az intellektuális tartalmat hordozza, mint a korábbi, leírt dokumentum, csupán más formátumban jelenik meg;

`conformsTo` - megfelel : hivatkozás egy létező szabványra, amelynek a dokumentum megfelel.

A `Coverage` elemhez rendelhető minősítők:

`Spatial` - térbeli : a dokumentum intellektuális tartalmának térbeli jellemzői;

`Temporal` - időbeli : a dokumentum intellektuális tartalmának időbeli jellemzői.

Az `Audience` elemhez rendelhető minősítők:

`Mediator` - közvetítő : egy entitásoosztály, akik hozzáférést közvetítenek a forráshoz, és akiknek a forrás (dokumentum) hasznos;

`educationLevel` - műveltségi fokozat : egy általános megállapítás, amely leírja a műveltségi vagy képzettségi kontextust;

A `Rights` elemhez rendelhető minősítők:

`accessRights` - hozzáférés joga : információ arról, hogy ki férhet hozzá a forráshoz vagy utalás a dokumentum biztonsági státuszára;

`license` - engedélyez : egy hivatalos dokumentum, amely hivatalos engedélyt ad a dokumentum vagy forrás manipulációjához; tartalmazhat például egy URI – t, amely az engedélyt azonosítja.

Az `Identifier` elemhez rendelhető minősítő:

bibliographicCitation - bibliográfiai hivatkozás : egy bibliográfiai hivatkozás a dokumentumra; az ajánlott gyakorlat, hogy a hivatkozás elegendő bibliográfiai részletet tartalmazzon ahhoz, hogy a dokumentum, a lehető legpontosabban azonosítható legyen.

5.5. A Dublin Core szintaxisa¹⁹

Ahhoz, hogy egy metaadat séma használható legyen a gyakorlatban, rendelkeznie kell egy vagy több általánosan elfogadott szintaktikai ábrázolási/kódolási móddal.

Az első kódolási előírás, hogy az Ajánlás szintjét elérje, a HTML-re született meg. Ez az előírás a <meta> "név" (amely nem más, mint a Dublin Core elemnév) és "tartalom" használatáról rendelkezik. Ez utóbbi az adott elem értékét vagy előfordulását hordozza.

```
<meta name = "PREFIX.Element_name"  
content = "element_value">
```

A prefix (előtag) használata tetszőleges, és azért használják, hogy kapcsolatot teremtsen a Dublin Core előírással.

```
<link rel = "schema.PREFIX"  
href = "http://purl.org/dc/elements/1.1/"  
title="Dublin Core Metadata Element Set, Version  
1.1">
```

A HTML Ajánlás a "DC" előtag használatát írja elő.

```
<link rel = "schema.DC"  
href = "http://purl.org/dc/elements/1.1/"  
title="Dublin Core Metadata Element Set, Version  
1.1">
```

---

¹⁹ Caplan, Priscilla : Metadata for all librarians. ALA, 2003. p. 79-84.

```
<meta name = "DC.Title"
      content = "The Electronic Text Center Introduction
to TEI and Guide to Document Preparation">
<meta name = "DC.Creator"
      content = "Seaman, David">
<meta name = "DC.Identifier"
      Content = "http://etext.lib.virginia.edu/tei/uvatei.
html">
```

A kódolási séma minősítése a <meta> tag "séma" attribútumának használatával történik:

```
<meta name = "DC.Type"
      scheme = "DCMIType"
      content = "text">
```

Az adatelemet finomító minősítőket a "pont" használatával reprezentáljuk:

```
<meta name = "DC.Date.created" content = "1995">
```

A Dublin Core szemantikáját HTML-ben ábrázolni elég egyszerű, és kifejezetten jól működik olyan környezetben, ahol a weboldalak olyan keresőmotorok által vannak indexelve, amelyek úgy vannak kialakítva, hogy kihasználják a <meta> tagok adta lehetőségeket.

Természetesen, ennek a módszernek is megvannak a korlátai és hátulütői.

A Dublin Core XML-ben is ábrázolható. Számos XML sémát fejlesztettek ki a sajátos Dublin Core alkalmazásokra. Az UKOLN közzétette az általános irányelveket az egyszerű és a minősített Dublin Core ábrázolására. Az UKOLN azt javasolja, hogy a kivitelezők használják ki az XML névtér (namespace) adta lehetőségeket azért, hogy egyedileg azonosíthassák a Dublin Core elemeket, amelyek XML elemekként ábrázolhatóak.

Az XML névterek lehetővé teszik, hogy egy dokumentum több szótárból (DTD-ből) tartalmazzon XML elemeket és attribútumokat névütközések nélkül.

Egy DTD (Dokumentum Típus Definíció) meghatároz egy névteret, olyan környezetet, amelyben minden elem és minden jellemző is (egy adott elemen belül) egyedi azonosítóval rendelkezik. Így minden elemnévre való hivatkozás egyértelmű, illetve adott elemben minden jellemzőre való hivatkozás is egyértelmű. Azt az esetet amikor egy dokumentum több, különböző névtérben definiált objektumokat használ a többszörös névtér fogalmával jelöljük.

Többszörös névtér esetén, a Namespaces in XML szabványnak megfelelően, az egyes névterekhez tartozó elemeket és jellemzőket úgy különböztetjük meg, hogy azok nevét kiegészítjük egy előtaggal. Így kapjuk a minősített neveket, amelyek a következőképpen néznek ki:

előtag:név.

A DTD vagy dokumentum szerzője, úgy tudja megelőzni a névütközéseket, hogy egyedi azonosítókat ad egy dokumentumon, vagy az érintett dokumentumok osztályán belül.

A névterek definiálása jellemzők segítségével történik. Az „xmlns” jellemzőt használjuk a névterek deklarációjához, illetve ezzel tudjuk az előtagot is megadni az elem és jellemzőnevekben. A leendő előtag nevét kettőspont választja el a név „xmlns” részétől. A névteret azonosító előtagot a jellemzőnév utótagja tartalmazza. A jellemzőnév értéke tartalmazza az URL-t, ahol a DTD utolérhető:

```
<X:html xmlns:X="http://www.w3.org/TR/REC-html40">
  ...<X:p>Ez egy HTML bekezdés</X:p>...
</X:html> .
```

A névterek definiálásának tipikus helye a gyökérelem, és egy elemen belül több névtér is definiálható:

```
<Q:konyv xmlns:Q=file:/DTDk/konyv.dtd
  xmlns:X="http://www.w3.org/TR/REC-html40">
  ...<Q:bekezd>Ez egy bekezdés</Q:bekezd>...
```

```
...<X:td>Ez egy HTML táblázatcella</X:td>...  
</Q:konyv> .
```

Az egyik névtérhez tartozó elemekben használhatjuk a másikhöz tartozó jellemzőket:

```
<Q:haz Q:style="György korabeli" X:style="color:red">.
```

A dokumentum tetszőleges pontján az alapértelmezett névtér megváltoztatható.

Lássuk most az előző, HTML-ben kódolt példát XML-ben ábrázolva:

```
<?xml version = "1.0"?>  
<metadata  
  xmlns="http://myorg.org/myapp/"  
  xmlns:xsi = "http://www.w3c.org/2001/  
    XMLSchema-instance"  
  xsi:schemaLocation="http://myorg.org/myapp/  
    http://myorg.org/myapp/schema.xsd"  
  xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/">  
  <dc:title> The Electronic Text Center Introduction  
    to TEI and Guide to Document Preparation  
  </dc:title>  
  <dc:creator>Seaman, David</dc:creator>  
  <dc:identifier>http://etext.lib.virginia.edu/tei/uv  
    atei.html</dc:identifier>  
</metadata>
```

Annak érdekében, hogy a minősített Dublin Core-t kódoljuk, hozzá kell tennünk egy namespace kifejezést, amellyel hivatkozunk a DC Minősítő meghatározására.

```
"xmlns:dcterms="
```

Az UKOLN azt javasolja, hogy az elemeket finomító minősítőket elemként és ne attribútumként ábrázoljuk. Vagyis így:

```
<dcterms:created>2002</dcterms:created>,
```

és nem így:

```
<dc:date type="created">2002</dc:date>.
```

Ezzel ellentétben a kódolási séma minősítők reprezentálhatók egy "séma" attribútum használatával, és egy érték nyelve ábrázolható az XML "lang" attribútum használatával.

```
<?xml version="1.0"? >
```

```
<metadata
```

```
  xmlns="http://myorg.org/myapp/"
```

```
  xmlns:xsi = "http://www.w3c.org/2001/
```

```
    XMLSchema-instance"
```

```
  xsi:schemaLocation="http://myorg.org/myapp/
```

```
    http://myorg.org/myapp/schema.xsd"
```

```
  xmlns:dc="http://purl.org/dc/elements/1.1/"
```

```
  xmlns:dcterms="http://purl.org/dc/terms/">
```

```
<dc:title xml:lang="en">The Electronic Text  
Center Introduction to TEI and Guide to  
Document Preparation </dc:title>
```

```
<dc:creator>Seaman, David</dc:creator>
```

```
<dcterms:created>1995</dcterms:created>
```

```
<dc:identifierscheme="URI">http://etext.lib.  
virginia.edu/tei/uvatei.html</dc:identifier>
```

```
</metadata>.
```

6. Dublin Core könyvtári alkalmazása Magyarországon

2004-ben magyarra fordították az ISO 15836 szabványt, amelyet MSZ ISO 15836 Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlet néven tettek közé. A DCMES –t azonban már 2004 előtt is használták, ebből adódik az a tény, hogy mára több nagy adatbázis és elektronikus könyvtár is alkalmazza. Ilyenek például a Magyar Elektronikus Könyvtár, ahol Magyarországon elsőként alkalmazták a DC-t, az Elektronikus Periódika Archívum és Adatbázis, valamint a Nemzeti Digitális Adattár, amely nem egy tartalmakat szolgáltató adatbázis, hanem egy metaadatok szolgáltatására létrehozott platform.

7. A Nemzeti Digitális Adattár

7.1. Az NDA célja

A Nemzeti Digitális Adattár program 2003-ban indult és célja az interneten elérhető magyar nyelvű, illetve magyar vonatkozású tartalmak leíró adatainak gyűjtése, rendszerezése és kereshetővé tétele.

Az NDA tevékenysége a digitális tartalomkészítéssel foglalkozó intézményekkel való szoros együttműködésen, illetve a felhasználói közösség szolgálatán alapul.

A magyar nyelvű online tartalmak minél szélesebb körű elérhetősége érdekében az NDA biztosítja az ehhez szükséges infrastruktúrát: egyfelől adatbázist épít a partnerintézmények elektronikus dokumentumait leíró adatokból, másfelől szabadon hozzáférhető keresőt működtet az adatbázisban való kereséshez.²⁰

7.2. Az NDA építése

A tartalomelőállítás, -manipuláció, -megosztás digitális technológiáinak elterjedésével a kulturális megőrzés hagyományos állami intézményei mellett egyre több egyéni és közösségi archivációs kezdeményezéssel találkozunk. Ezek a közösségek gyakran közzéteszik digitalizált dokumentumaikat, melyek gyakran milyenségükben és sokszínűségükben

---

²⁰ A Nemzeti Digitális Digitális Adattár portál - <http://www.nda.hu>

egyenrangúak, vagy akár meg is haladják az állami intézmények által létrehozott digitális tartalmakat.

Ha regisztrálunk az NDA portálon (www.nda.hu) és az NDA metamenedzserrel létrehozuk digitális gyűjteményünk katalógusát, amelyben azonnal rögzíthetjük a gyűjtemény elemeinek adatait, vagy importálhatunk korábban rendszerezett metaadatokat, mi is aktív építői lehetünk a nemzeti archívumnak.²¹

„A közösségi archívumépítés a nemzeti kulturális örökség digitalizációjának hatékony motorja”.

A közösségi archívumépítéssel az állam sokat spórol, hiszen nem kell fizetni a szakembereknek, akik a digitalizálási munkákat elvégzik. A közösségi archívumépítők otthon, szabadidejükben és saját erőforrásaikat felhasználva, úgymond hobbiból digitalizálnak.

Ez a munkamódszer nem csak olcsó, hanem időben is sokkal hatékonyabb. A finanszírozás megszerzése, a közbeszerzési pályáztatás, az archívum műszaki és tartalmi koncepciójának kialakítása, az intézmény egyéb teendőinek ellátása és egyéb, a munka megkezdését késleltető, lassító tényezők egyáltalán nem jelentkezik a közösségi archívumok esetén.

Azonban mint mindennek, a közösségi archívumépítésnek is megvannak a maga hátrányai. Kérdés például, hogy a közösségi archiválók, meddig tartják fenn működésüket, rendelkeznek-e a megfelelő technológiai kompetenciával és infrastrukturális háttérrel, de a legnagyobb problémát az archívumba feltöltött tartalmak és a rájuk vonatkozó metaadatok minőségének biztosítása és azok hitelességének ellenőrzése és fenntartása jelenti.²²

7.3. Sémakezelés

Az NDA azáltal képes a különböző archívumok metaadatait egységesen értelmezni, hogy feltételezi és egyben elvárja, hogy az adatgazdák a metaadatokat a Dublin Core metaadat-szabvány alapján állítsák elő.

Az alap Dublin Core elemkészlet kevés elemből áll, ami nem elégséges a komolyabb archiválási múlttal, gyakorlattal rendelkező intézmények számára, ezért az alapelemek finomításaként további DC-elemeket definiálva minősített DC-sémákat lehet létrehozni az alaposabb metaadat-igények kielégítésére. A gyakorlati működés során kiderült, hogy a ki-

---

²¹ A Nemzeti Digitális Adattár portál - <http://www.nda.hu>

²² A Nemzeti Digitális Adattár stratégia és projektterve - http://www.nda.hu/files/nda_strat_2.pdf

sebb méretű, komoly archiválási tapasztalatokkal nem rendelkező intézményeknek, a DC-sémákhoz nem nagyon értő, a könyvtártudományt nem ismerő adatgazdák számára a rendelkezésre álló NDA-sémák bonyolultsága, és azok kötelező használata elrettentő erővel képes hatni. Ezért lehetővé tették, hogy alap DC séma is elegendő legyen a csatlakozáshoz. Ugyanakkor kívánatos cél, hogy a későbbiekben a minősített DC sémákat használják az adatgazdák ott, ahol erre szükségük van.

Az NDA sémák eléggé bonyolultak, de ugyanakkor eléggé rugalmasak is. Ha az építőnek kedve tartja, új sémát is definiálhat, csupán az elemeket kell betöltse az NDA köznévtérbe, ami nem más, mint létező minősített DC elemek halmaza, melyet az egységesség biztosítása céljából hoztak létre.²³

További, az egységesítést célul kitűző alkalmazás a tulajdonnévterek használata lenne, de ez még elég bizonytalan lábakon áll az NDA-ban.

Vagyis az NDA indulásakor külön munkacsoport foglalkozott a tulajdonnévterek kérdéseivel, de az azóta eltelt időszakban a rögzített, egységesített tulajdonnév listákat senki sem használja, igaz, ezek közül soha, egyetlen egy sem lett implementálva. Az induláskor időhiány és a feladat nagyságrendjétől való félelem miatt nem történtek lépések a tulajdonnévterek bevezetésére.

A tulajdonnévterek alkalmazásának célja és igazi értelme az lenne, hogy ezek segítségével biztosítsuk a különböző tartalommal rendelkező archívumok közti integráció, a közös kereshetőség lehetőségét.

Személyek, szervezeti, testületi nevek, földrajzi nevek, műcímek stb. azok az adatelemek, melyek eséllyel előfordulhatnak egymástól tartalmi, formai szempontból nagyon távol eső archívumok tartalmaiban. A közös tulajdonnévterekre pedig azért van szükség, hogy az ilyen névterekben gyakran előforduló elemisméltlődéseket kezelni lehessen. Az ilyen törekvés pedig többletmunkával jár és nehezen képzelhető el, hogy az érintet archívumok dolgozói vállalni fogják ezt, és amennyiben új adatgazdák csatlakoznak a hálózatra, mégkevésbé lesz elvárható a tulajdonnévterek használata.

Ebben a helyzetben az egyik lehetőség, hogy továbbra sem próbálják meg életre kelteni az NDA tulajdonnévtereit a belátható jövőben. A másik lehetőség pedig természetesen az, hogy megvizsgálják, milyen területeken, milyen lehetőséget látnak arra, hogy kísérletet tegyenek előrelépésre ezen a területen. Két tulajdonnév-típus esetében érdemes lenne meg-

---

²³ A Nemzeti Digitális Adattár stratégia és projektterve - http://www.nda.hu/files/nda_strat_2.pdf

fontolni, hogy tényleges kísérletet tegyünk egy-egy tulajdonnévtér felállítására és közösségi menedzselésére.

Ezt a két területet a helynevek és tulajdonnevek képezik.

Az első esetében, akár kooperációban, akár anélkül, annyit mindenképpen meg kellene csinálni, hogy az NDA a rendelkezésére álló földrajzi név adatokat adatbázisba rendezzi, a portálon létrehoz egy helynévtárat, majd állami, közgyűjteményi partnerekkel lassú építkezésbe kezd.

Az utóbbi esetében nagyon nehéz lenne egy közös személynévtárat, egy NDA Ki kicsodát felépíteni, a közös rendszerre áttérni, és a közösen kezelt névadatok alapján építeni tovább a saját archívumok metaadatbázisait. Egy terepfelmérést, egy megvalósíthatósági tanulmány elkészítését azonban mindenképp megér a kérdés.

7.4. Metázás

Az NDA lehetőséget biztosít „metázásra” is. A metázás lényege, hogy a dokumentumokat metaadatokkal lássuk el. A leíró adatokkal ellátott dokumentumokat a későbbiekben könnyebben lehet megtalálni és újra felhasználni. Metázás során a dokumentumok láthatóvá és felhasználhatóvá válnak mindenki számára, a gyűjteményből gyűjtemény és nem adatkupac lesz. A metaadatokkal ellátott tartalmakat könnyebb automatikusan, akár szemantikus szinten is értelmezni, illetve ezek a tartalmak könnyen összekapcsolhatóak lesznek más metaadatokkal ellátott tartalmakkal.

Hogy az említett összekapcsolás megvalósítható legyen fontos, hogy a metázás egységes legyen. A metaadatok egységesítését célzó, legelterjedtebb és legsikeresebb kezdeményezés a Dublin Core Metadata Initiative által rögzített metaadat-szabvány. Az NDA-ba kizárólag ennek a szabványnak megfelelő metaadatok kerülnek be.

A metaadatok sokszor már a tartalom keletkezésekor, automatikusan rendelkezésre állnak. Vannak azonban olyan, a későbbi kereshetőség szempontjából fontos metaadatok, amelyeket kénytelenek vagyunk a dokumentum (kép, hang, szöveg, film, stb.) keletkezését követően, manuálisan rögzíteni.

Az NDA speciális eszközöket biztosít, melyek segítségével többféle módon készíthetjük el, tárolhatjuk és publikálhatjuk metaadatainkat. Ilyen eszköz a metaadatok készítésére, tárolására, rendszerezésére, publikálására egyaránt alkalmas online metamenedzser vagy az

online gyűjtemények metázására fejlesztett Firefox bővítmény, a MetaMan, amelyek az NDA portálról letölthetőek.

Amennyiben metaadatainkat saját adatbázisban tároljuk, és szeretnénk őket az NDA vagy más metaadatbázis keresőjében is viszontlátni, egy OAI szerver telepítésével, és ennek az adatbázisunkkal való összekapcsolásával viszonylag egyszerűen megoldhatjuk.

“A metamenedzser egy olyan, webes böngészőből elérhető eszköz, melynek segítségével egyszerűen megoldható az online elérhető dokumentumok (kép, hang, szöveg, film) metaadatokkal való ellátása, a metaadatok egy helyen való tárolása és karbantartása. A metamenedzser lehetővé teszi a metaadatok „aratását”, így azok kereshetők lesznek az NDA keresővel. Az eszköz szintén lehetőséget nyújt a hasonló tárgyú digitális gyűjtemények közti együttműködésre, közös metaadat-sablonok használatára. A metamenedzser főleg azok számára készült, akiknek van online gyűjteményük, de vagy nem rendelkeznek saját szerverrel, vagy nem szeretnék speciális szakértelmet igénylő adatbázis- és egyéb műveleteket végezni.”²⁴

7.5. Keresés és böngészés

A Nemzeti Digitális Adattár többféle keresési módot is kínál.

A portál nyitóoldalán lehetőség nyílik egyszerű keresésre, vagyis a felhasználó egyetlen metaadat alapján megtalálhatja a számára szükséges tartalmat, legyen az film, elektronikus szöveg, zene vagy kép.

Alkalmazhatunk továbbá összetett keresést, ahol megadhatjuk a keresett dokumentum típusát vagy egy konkrét sablon nevét, ezután a kiválasztott sablon mezői automatikusan betöltődnek a legördülő menübe, ebből választhatunk ki egyet, amelyre szűkítve kereshetünk, és legvégül kell megadnunk a keresni kívánt kifejezést. Alkalmazhatjuk továbbá az „és” és „vagy” Boole-féle operátorokat, melyek segítségével új feltételt adhatunk meg.

Ha nem konkrét dokumentum érdekel bennünket, csak kíváncsiak vagyunk az NDA tartalmára, akkor böngészhetünk a portál nyitóoldalán található „Legnépszerűbb tartalmakból”, vagy a címkék, szerzők és típus címkefelhőkből elindulva.

---

²⁴ A Nemzeti Digitális Adattár portál - <http://www.nda.hu>

Van azonban még egy „keresési” lehetőség is, a „Bármilyen jöhet”, ami a legelső találatot tárja elénk.

7.6. Rekordok

A Nemzeti Digitális Adattár nem egy tartalmakat magába foglaló adatbázis, nem tartalmakat tár elénk, hanem egy platform, amely a tartalmak eléréséhez szükséges metaadatokat bocsátja rendelkezésünkre.

A továbbiakban azt vizsgálom, hogy hogyan történik a dokumentumok metaadatokkal való ellátása az NDA-ba.

7.7. Árvácska című mű rekordjainak összehasonlító vizsgálata

CÍM	Főcím: Árvácska Egységesített cím: Árvácska
LÉTREHOZÓ	Író: Móricz Zsigmond
DOKUMENTUM TÍPUS	Regény
FORMÁTUM	HTML PDF RTF WORD 6.0 PV TXT XML LIT Technikai követelmények: ProfiVox hangszerver
TÉMA ÉS KULCSSZAVAK	magyar irodalom
NYELV	Hun
AZONOSÍTÓ	http://mek.oszk.hu/00900/00981 Példányazonosító: MEK-00981
DÁTUM	2005-05-19
KÖZREMŰKÖDŐ	Feldolgozta: Góczán Andrea Válogatta: Drótos László

KAPCSOLAT	<p><i>Lásd még:</i> Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig (http://mek.oszk.hu/00900/00991/)</p> <p><i>Lásd még:</i> A magyar irodalom arcképcsarnoka : Móricz Zsigmond (http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/moricz.htm)</p> <p><i>Lásd még:</i> Móricz Zsigmond: Az isten háta mögött (http://mek.oszk.hu/01400/01435/)</p> <p><i>Lásd még:</i> Móricz Zsigmond: Árvácska [MVGYOSZ hangoskönyvek] (http://mek.oszk.hu/03100/03168/)</p> <p><i>Lásd még:</i> Móricz Zsigmond: Árvácska [Rovásírással] (http://mek.oszk.hu/05800/05818/)</p>
TÉR-IDŐ VONATKOZÁS	<p><i>Időbeli jellemzők:</i> 19-20. sz.</p>
TARTALMI LEÍRÁS	<p><i>Kivonat:</i> A regény hatéves hősnője lelenc, akinek tisztességes neve nincs. Azonos a később Csibének becézett Móricz Erzsikével, az író örökbefogadott lányával. Móricz 1936-ban, a Ferenc József-hídon talált a 16 éves, fejletlen lányra, aki öngyilkosságra készült, hogy elviselhetetlen, megalázó életének véget vessen. Csibe éveken át mesélte az írónak gyermekkorra, a nevelőszülőknél átélt évek emlékeit, a legsötétebb szadizmussal elkövetett kínzásokat. A lelencet az állam parasztszülőkhöz adja: nyolc pengőt fizet érte és ruhát, cipőt ad. Aki elvállalja, keresni akar rajta: dolgoztatják és éheztetik, ruháját a gazda gyerekei rongyolják el, iskolába nem engedik, ütök-verik, parázssal égetik, rúgják, kéjenc férfiak játszanak vele. Rosszabb sorban él, mint az állatok, s kiszolgáltatottsága egyre súlyosabb gonoszságra ingerli a nevelőszülőket. A hiteles történetekből született Csibe-novellák után 1941-ben jelent meg könyvalakban a megindító regény. Szerkezetileg zsoltárokra oszlik: a gyermek szenvedéseinek, szeretetre áhítozásának és ki nem mondott könyörgéseinek egy-egy fejezetére. A sok borzalom mellett sem nyomasztó olvasmány: fájdalmas, szép és mesészerű. Forrás: Legeza Ilona könyvismertetői http://legeza.oszk.hu</p> <p><i>Megjegyzés:</i> javított változat</p>
GYŰJTEMÉNY	<p>MEK OAI Repository</p>

1. ábra. Móricz Zsigmond Árvácska című regényének NDA-beli rekordja

A rekord vizsgálatának alapjául a 3. számú mellékletben közölt, minősített Dublin Core sémát használok fel, amelyet maga az NDA dolgozott ki a szöveges jellegű digitális dokumentumok feltárására.

Az említett séma 16 darab elemet tartalmaz, valamint számos minősítőt.

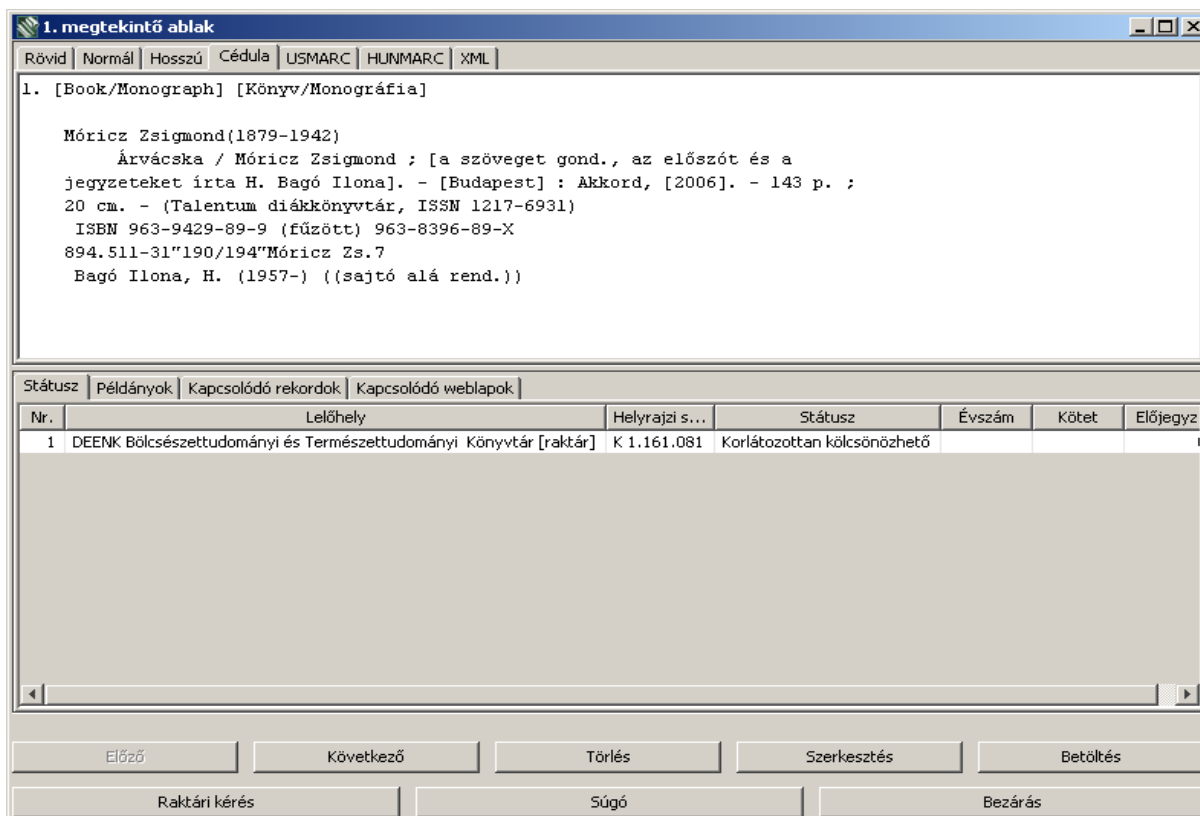
A rekord első adateleme a `Cím`, amely a `Főcím` és `Egységesített cím` minősítők kíséretében jelenik meg. Ezt követi az `Író` minősítővel ellátott `Létrehozó` elem és a minősítő nélküli `Dokumentumtípus` elem. A `Formátum` elem egyszer minősítők nélkül, másodszor pedig a `Technikai követelmények` attribútum kíséretében jelenik meg. A `Téma` és `kulcsszavak`, valamint a `Dátum` elemek minősítő nélkül vannak feltüntetve, a többi öt elemet pedig egy vagy több minősítő követi.

Az `Azonosító` minősítő nélkül tartalmazza azt az URI-t, ahol a dokumentum elérhető, a `Példányazonosító` minősítő kíséretében a regény Magyar Elektronikus Könyvtárbeli példányazonosítóját tartalmazza. A következő elem két közreműködőt tartalmaz, egyiket `feldolgozó`i, másikat `válogató`i minőségben. A `Kapcsolat` elem öt `lásd még` minőségű kapcsolatot tartalmaz, az öt követő `Tér-idő vonatkozás` elem pedig egy időbeli jellemző minőségű adatot tartalmaz. A következő a `Tartalmi leírás` elem, amely egy kivonat minőségű, elég részletes összefoglalót és egy, javított változatra utaló megjegyzést tartalmaz.

Ami hiányolható az a `Kiadó` elem, mivel elméletileg ennek felvétele kötelező lenne, itt mégis feltüntetve.

Az elemek nem a 3. számú mellékletben feltüntetett számban és sorrendben jelennek meg. Ez azonban helyénvaló, mivel az adott sémában és a Dublin Core szabványban is jelölve van, hogy az elemek tetszőleges számban ismételhetők, elhagyhatók, illetve tetszőleges sorrendben jelenhetnek meg.

A továbbiakban azt vizsgálom, hogy melyek a hasonlóságok és különbségek a fent elemzett rekord tartalma és a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Corvina rendszerében tárolt, Móricz Zsigmond Árvácska című könyvének rekordja, illetve leírása között.

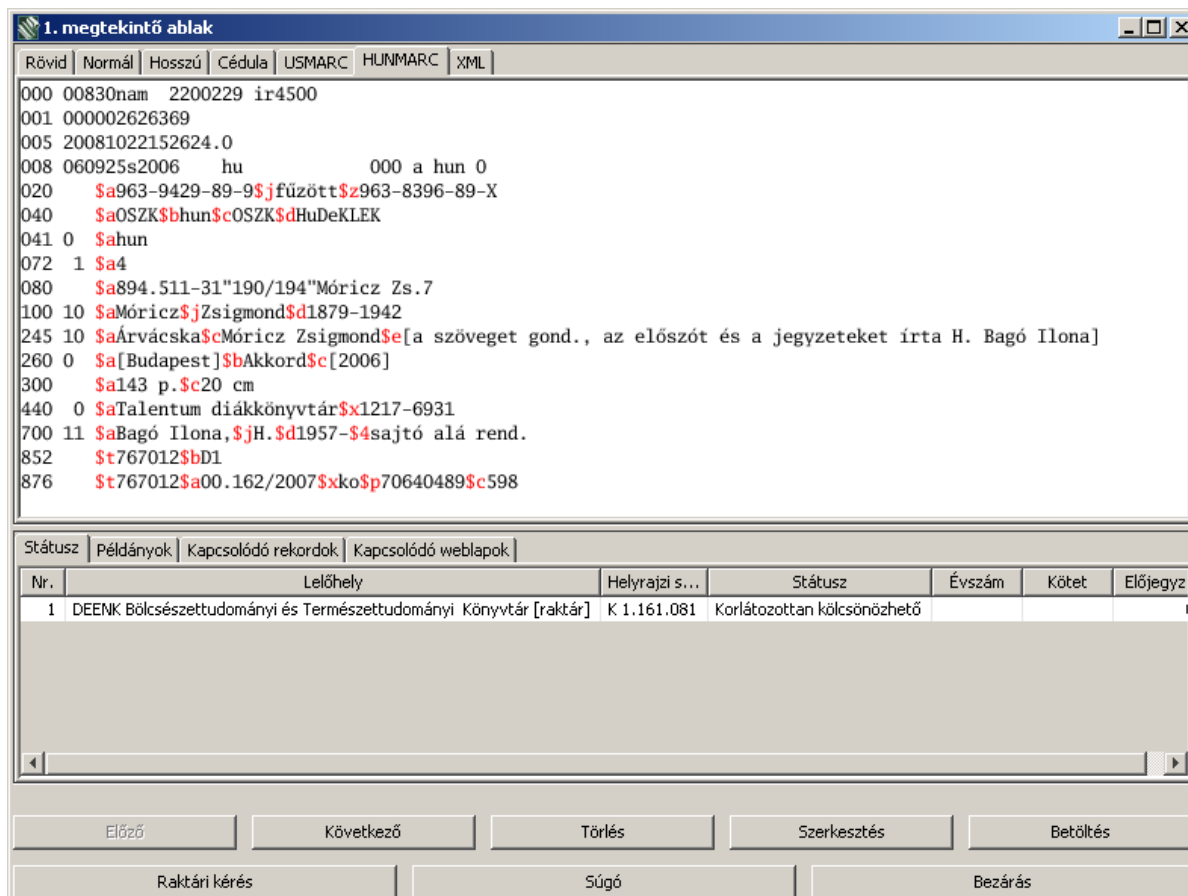

2. ábra. Móricz Zsigmond Árvácska című regényének rekordja a DEENK adatbázisában

Az elemzés során a HUNMARC formátumban megjelenő adatokat veszem alapul, mivel az tükrözi a legszembevetőbbben azt a hierarchiát, ami az NDA metaadataiban is megfigyelhető. A hierarchia alapját az elem-attribútum, illetve a mező-almező párok képezik.

A HUNMARC rekord 245-ös mezőjének \$a, \$c és \$e almezői feleltethetők meg a Cím, Létrehozó és Közreműködő DC elemeknek. A különbség az, hogy míg a DC rekordban az Árvácska a Főcím és Egységesített cím minősítők tartalmaként is megjelenik, addig a HUNMARC rekordban egyáltalán nincs feltüntetve egységesített cím. A HUNMARC formátum nem specifikálja a szerző személyére vonatkozó adatokat, az NDA

rekordjában pedig fel van tüntetve, hogy Móricz Zsigmond, mint író tölti be a létrehozói szerepet. A \$e almező tartalmaként jelenik meg, hogy H. Bagó Ilona a szöveg gondozója, az előszó és a jegyzetek írója, a DC rekordban pedig magának az attribútumnak a neve mutat rá a betöltött közreműködői funkcióra: Feldolgozta, illetve Válogatta.

3. ábra. Móricz Zsigmond Árvácska című regényének rekordja HUNMARC formátumban

A 260-as mező \$a, \$b és \$c almezői tartalmazzák a megjelenéssel kapcsolatos adatokat, a kiadás helyét, a kiadót és a kiadás évét, ebben a sorrendben. Ezek azok az adatok, amelyek semmilyen formában nem jelennek meg az NDA rekordjában, kivéve a kiadás évét, mely a Dátum elem értékeként jelenik meg, de nem közli, hogy ez minek a dátuma. Mivel azonban ennyire specifikus a formája, következtethetünk arra, hogy az eredeti dokumentum digitalizálásának a dátuma, vagyis az elektronikus dokumentum létrejötté. Ebből azt a következtetés vonható le, hogy a Nemzeti Digitális Adattárban az entitásokat,

mint egyedi dokumentumokat kezelik, és nem mint a dokumentumok digitalizált változatait.

A 300-as mező \$a és \$c almezői tartalmazzák a fizikai adatokat, a terjedelmet és méretet. Ezek felelnének meg Dublin Core-ban a `Formátum` elem `Terjedelem` attribútumának, de a fenti dokumentum esetében ez nincs feltüntetve.

A 440-as mező almezői a sorozatra vonatkozó adatokat tartalmazzák, amelynek a dokumentum a részét képezi. Ezt a Dublin Core-ban a `Kapcsolat` elem `Része` attribútuma képviseli, de ez ebben az NDA rekordban nincs feltüntetve, vagyis nem tudjuk, hogy van-e ilyen kapcsolata a dokumentumnak.

Nagyjából az `Azonosító` DC elemnek felel meg a HUNMARC formátum 020-es mezőjének \$a almezője, amely a dokumentum ISBN számát tartalmazza, az eltérés annyi, hogy míg az `Azonosító` magát a dokumentumot azonosítja és annak forrásazonosítóját és Magyar Elektronikus Könyvtárbeli példányazonosítóját tartalmazza, addig az ISBN szám az adott kiadást azonosítja.

Ezek voltak azok az elemek, amelyek a bibliográfiai leírásnak részei. A bibliográfiai rekordban megjelennek azonban további adatok is (HUNMARC formátumban mezők és almezők), amelyek besorolási adatként szolgálnak. Ezek közötti is vannak azonban olyanok, amelyek megfeleltethetőek a Dublin Core elemeknek.

A 041-es mező tartalmazza a dokumentum nyelvét. Ezt a célt az NDA rekordjában a `Nyelv` elem szolgálja.

A 080-as mező tartalmazza az ETO jelzetet, ami nem más mint a dokumentum tartalmának egy mesterséges nyelven történő megadása. Vagyis a dokumentum tartalmát fejezi ki. Ebből következően kapcsolatba hozható a Dublin Core `Tárgy` és `kulcsszavak` elemével, de ugyanakkor a `Tartalmi leírás` elem `Kivonat` attribútumával is.

Vannak további mezők és elemek is, de azok között nem tudunk ilyen, vagy ehhez hasonló kapcsolatokat megállapítani.

A továbbiakban vizsgálom, hogy hogyan alakul egy az Árvácska című regényhez hasonló volumenű és minőségű műről készült digitalizált változatnak a leírása HUNMARC formátumban, illetve ennek a leírásnak az elemi hogyan feleltethetők meg a fenti, Nemzeti Digitális Adattárbeli DC rekordnak.

The screenshot shows a window titled "1. megtekintő ablak" with a menu bar containing "Rövid", "Normál", "Hosszú", "Cédula", "USMARC", "HUNMARC", and "XML". The main area displays a MARC record in HUNMARC format:

```

000 00875nim 2200265 i 4500
001 bibKLT00309692
005 20070403105419.0
008 020408n20?? hu nn 1 hun 0
028 0 $akiadói szám nélkül$bNoé Bárkája Kiadó
035 $abibKLT00309688
040 $aHuDeKLEK
041 $dhun$ghun
080 $a894.511-311.5(086.7)
100 10 $aMóricz$zZsigmond$d1879-1942
245 10 $aLégy jó mindhalálig$HHangfelvétel$cMóricz Zsigmond
260 0 $a[S.l.]$bNoé Bárkája Kiadó$c[s.a]
300 $a2 hangkazetta
306 $akb. 200 min
440 $aBeszélő Könyvek
511 2 $aKütvölgyi Erzsébet (felolvassa)
700 11 $aKütvölgyi$jErzsébet$d1950-
852 4 $jK.MK 18038/ab$t440073$bD1/Z
876 $t440073$kh$P03686829
  
```

Below the record is a table with columns: "Státusz", "Példányok", "Kapcsolódó rekordok", and "Kapcsolódó weblapok". The table contains one row:

Nr.	Lelőhely	Helyrajzi s...	Státusz	Évszám	Kötet	Előjegyz.
1	DEENK Élettudományi K., Médiatár	K.MK 18038	Korlátozottan kölcsönözhető			0

At the bottom of the window are several buttons: "Előző", "Következő", "Törlés", "Szerkesztés", "Betöltés", "Raktári kérés", "Súgó", and "Bezárás".

4. ábra. Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig című művéről készült digitális dokumentumnak a rekordja, HUNMARC formátumban

Ami elsőként említésre méltó, hogy a 245-ös mező egy \$h, az alcímet tartalmazó almezővel lett ellátva, amely egyben a dokumentum típusára is utal, jelölve, hogy hangfelvételtől van szó.

Az \$a és \$c almezők továbbra is a Cím és Létrehozó elemeknek feleltethetők meg.

Ami nagyon fontos, hogy ebben a HUNMARC formátumú rekordban közölve vannak az elektronikus dokumentum kiadásának az adatai, mégpedig a 260-as mező \$a, \$b és \$c

almezőinek értékeként. Ez egy nagyon szembetűnő hiányossága a DC-ben elkészült leírásnak.

A 300-as mező \$a almezője a dokumentum terjedelmére utaló adatokat tartalmaz. Ez esetben azt jelöli, hogy a mű két hangkazettára lett rögzítve. Ez a DC-beli Formátum elem Terjedelem attribútumának feleltethető meg Dublin Core Metaadat Elemkészletben. A 306-os mező \$a almezőjében pedig specifikálja, hogy a kazetták tartalmának lejátszása időben kb. 200 percet vesz igényben, amely szintén a Terjedelem elemhez köthető.

Az 511-es mező \$a almezője a digitalizált dokumentum szellemi tartalmáért felelős személy nevét és közreműködői funkcióját tartalmazza, és a DC-beli Contributor elemmel hozható kapcsolatba.

A további mezők és almezők esetében ugyan az a helyzet, mint az előző, hagyományos dokumentumról készült leírás esetén.

7.8. A Tót atyafiak című mű rekordjainak összehasonlító vizsgálata

CÍM	<i>Főcím:</i> Tót atyafiak <i>Egységesített cím:</i> Tót atyafiak
LÉTREHOZÓ	<i>Író:</i> Mikszáth Kálmán
DOKUMENTUM TÍPUS	elbeszélés(ek)
FORMÁTUM	HTML LIT
TÉMA ÉS KULCSSZAVAK	Magyar irodalom
NYELV	Hun
AZONOSÍTÓ	http://mek.oszk.hu/00800/00897 <i>Példányazonosító:</i> MEK-00897
DÁTUM	2006-05-18
KÖZREMŰKÖDŐ	<i>Feldolgozta:</i> Góczán Andrea <i>Válogatta:</i> Drótos László
KAPCSOLAT	<i>Egésze:</i> Az arany-kisasszony <i>Egésze:</i> Az a fekete folt <i>Egésze:</i> Lapaj, a híres dudás <i>Egésze:</i> Jasztrabék pusztulása

	<p><i>Lásd még:</i> Mikszáth Kálmán: Tót atyafiak [Interpopulart kiadás] (http://mek.oszk.hu/00800/00895/)</p> <p><i>Lásd még:</i> Mikszáth Kálmán 1847-1910 (http://www.nograd.net/irodalom/mikszath/)</p> <p><i>Lásd még:</i> Mikszáth Kálmán: A jó palócok (http://mek.oszk.hu/00900/00950/)</p> <p><i>Lásd még:</i> A magyar irodalom arcképcsarnoka : Mikszáth Kálmán (http://mek.oszk.hu/01100/01149/html/mikszath.htm)</p>
TÉR-IDŐ	<i>Időbeli jellemzők:</i> 19-20. sz.
VONATKOZÁS	
TARTALMI LEÍRÁS	<p><i>Kivonat:</i> Ismertető A kötet novellái ugyan még nem kritikai realista, hanem romantikus művek, de a Jókai-hatás nyomán tovább élő úri-nemesi romantikával szemben egy újfajta, népi ihletésű romantika jelentkezett bennük: Bret Harte "kaliforniai beszélyei", Daudet provence-i történetei s mindenekelőtt Mikszáth fiatalkori barátjának, Tóth Endrének népszínművei adtak ehhez ösztönzést. A szépet, a nagyot, a felemelőt nem a közéletben, az úri társadalomban, hanem a népi világban kereste s találta meg, a Felvidék tájait, embereit, az ott megélt hétköznapi tragédiákat élesztették fel csöndes, megadó líraiságú, olykor már-már érzelmösségbe hajló elbeszélések. Forrás: Legeza Ilona könyvismertetői http://legeza.oszk.hu</p> <p><i>Megjegyzés:</i> javított változat</p> <p><i>Tartalomjegyzék:</i> Tartalom ◊ Az arany-kisasszony ◊ Bevezetés ◊ Első fejezet ◊ Csutkás tanár úr és Luppán Demeter úr bemutatatik a nyájas olvasónak ◊ Második fejezet ◊ Egy kis virág leszakítására - három kéz nyúl ◊ Harmadik fejezet ◊ Melyben azon események mondatnak el, melyek az előbbi fejezetből kiszorultak ◊ Negyedik fejezet ◊ Megmagyaráztatik az olvasónak a "Tempus" szó csodálatos ereje ◊ Befejezés ◊ Az a fekete folt ◊ Lapaj, a híres dudás ◊ Jasztrabék pusztulása</p>

5. ábra. Mikszáth Kálmán Tót atyafiak című művének NDA-beli rekordja

Azért esett a választásom erre a dokumentumra, mert az előzőtől eltérően ez egy gyűjteményes mű, amely több novellából áll össze. Céloom ezzel azt szemléltetni, hogy

hogyan jár el a leírás során a Nemzeti Digitális Adattár a gyűjteményes művek esetén.

Az első metaelem itt is a Cím, mely a Főcím és az Egységesített cím attribútumokat foglalja magába. Ezt követi a Létrehozó, a minősítő pedig konkretizálja, hogy a lehetséges létrehozók közül az író.

A következő metaadat elemek a Dokumentumtípus, a Formátum, a Téma és kulcsszavak, valamint a Nyelv.

Az Azonosító minősítő nélkül tartalmazza azt az URI-t, ahol a dokumentum elérhető, a Példányazonosító minősítő kíséretében a regény Magyar Elektronikus Könyvtárbeli példányazonosítóját tartalmazza.

Az Azonosító elem értékeként a dokumentum forrásazonosítója jelenik meg, míg ugyanezen elem Példányazonosító attribútumának értékeként pedig a dokumentum MEK-beli azonosítóját tartalmazza.

A Dátum elem ez esetben is a digitalizált tartalom létrejöttének időpontja.

A Közreműködő elem attribútumként tartalmazza a közreműködői funkciókat, az attribútumok értékeként pedig a közreműködők nevét. Feldolgozta (feldolgozó) Góczán Andrea,

Válogatta (válogató) Drótos László.

A következő elem a Tér- idő vonatkozás, amely a dokumentum Időbeli jellemzőit tartalmazza, mint attribútum értéket.

Ezután következnek azok az elemek, amelyek a gyűjteményes jelleget tükrözik. Ilyen a Kapcsolat elem, amely négy Egésze attribútum értékeként tartalmazza a dokumentumban megtalálható novellákat. További használt minősítő a Lásd még, melynek értékeként a mű egy másik kiadása, két, az íróról szóló dokumentum, illetve egy a dokumentumhoz témában közelálló másik mű van megjelölve. Mindegyik mellett fel van tüntetve az az URI, ahol a dokumentum elérhető.

Egy másik ilyen elem a Tartalmi leírás, amely a Kivonat attribútum értékeként egy, a dokumentumról szóló ismertetőt tartalmaz, jelezvén annak szerzőjét és hozzáférési helyét.

Az érdekes az, hogy nem külön a tartalmazott művekről szól, hanem együttesen beszél azok stílusáról.

A Megjegyzés minősítő azt jelöli, hogy ez egy javított változat, a Tartalomjegyzék minősítő értékeként pedig felsorolja a tartalmazott novellákat.

Ami hiányolható, az itt is a kiadásra utaló adatok.

A továbbiakban ismét áttérnék a mű Corvinabeli rekordjának vizsgálatára, azzal a különbséggel, hogy nem fogok minden elemet vizsgálni, hogy az ismétlést elkerüljem. Csak azokat az elemeket fogom megnézni, amelyeknek az elemzése az előzőektől eltér, illetve azokat, amelyek a gyűjteményes jellegre utalnak.

1. megtekintő ablak

Rövid | Normál | Hosszú | Cédula | USMARC | HUNMARC | XML

13. [Book/Monograph] [Könyv/Monográfia]

Mikszáth Kálmán(1847-1910)

A tót atyafiak / Mikszáth Kálmán ; [szerk. és az előszót írta Kaiser László]. - [Budapest] : Talentum : Akkord, [1999] ([Miskolc] : Borsodi Ny.). - 207 p. ; 20 cm. - (Talentum diákkönyvtár, ISSN 1217-6931)

Elbeszélések

ISBN 963-645-050-1 (fűzött) 498,- Ft

894.511-32

Kaiser László (1953-)

Státusz | Példányok | Kapcsolódó rekordok | Kapcsolódó weblapok

Nr.	Lelőhely	Helyrajzi...	Státusz	Évszám	Kötet	Előjegyz.
1	DE TEK Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézet	303 Mi	Korlátozottan kölcsönözhető			0

Előző | Következő | Törlés | Szerkesztés | Betöltés

Raktári kérés | Súgó | Bezárás

6. ábra. Mikszáth Kálmán Tót atyafiak című művének rekordja a DEENK adatbázisában

1. megtekintő ablak

Rövid | Normál | Hosszú | Cédula | USMARC | HUNMARC | XML

```

000 00857nam 2200253 ir4500
001 393672
005 20000614154754.0
008 991102s1999 hu 0000f hun 0
020 $a963-645-050-1$jfűzött
040 $aMNB HUN$cMNB HUN$dHuDeKLEK
041 0 $ahunhun
080 $a894.511-32
100 10 $aMikszáth$jKálmán$d1847-1910
245 12 $aA tót atyafiai$cMikszáth Kálmán$e[szerk. és az előszót írta Kaiser László]
260 0 $a[Budapest]$bTalentum$bAkkord$c[1999]$e([Miskolc])$fBorsodi Ny.)
300 $a207 p.$c20 cm
440 $aTalentum diákkönyvtár$x1217-6931
500 $aElbeszélések
700 11 $aKaiser$jLászló$d1953-
740 21 $aA jó palócok
852 $t613909$bD1/3
876 $t613909$a38.240/2000$yki$sp08809872

```

Státusz | Példányok | Kapcsolódó rekordok | Kapcsolódó weblapok

Nr.	Lelőhely	Helyrajzi...	Státusz	Évszám	Kötet	Előjegyz.
1	DE TEK Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézet	303 Mi	Korlátozottan kölcsönözhető			0

Előző | Következő | Törlés | Szerkesztés | Betöltés

Raktári kérés | Súgó | Bezárás

7. ábra. Mikszáth Kálmán A tót atyafiai című művének rekordja a DEENK adatbázisában

Olyan mező, illetve almezők, amelyek az előző rekordban nem jelentek meg, többek között a 260-as mező \$e és \$f almezői, amelyek annak a nyomdának a helyét és nevét tartalmazzák, ahol a dokumentumot nyomtatták. További ilyen mező a 720-as, amelyik a \$a almezőjében egy olyan dokumentumot jelöl meg, amely tartalmában szorosan összefügg a leírt dokumentummal. Ebből következően ez az almező megfeleltethető a `Kapcsolat Dublin Core elem Lásd még` attribútumának.

További jelentős különbségnek számít, hogy HUNMARC formátumban a tartalmazott művek műfajára utaló megjegyzés az 500-as mezőben jelenik meg, míg a DC sémában nem a tartalmazott művek műfaját, hanem a dokumentum típusát jelöli és ezt egy, direkt erre a célra fenntartott elemben (Dokumentumtípus) teszi meg. A Tartalmi leírás elem `Megjegyzés` attribútumában a kiadás (változat) jelzés kap helyet.

Amit még fontos kiemelni az az, hogy a Corvina-rekordban egyáltalán nincs utalás a tartalmazott művekre.

A továbbiakban vizsgálom ismét azt, hogy hogyan néz ki, illetve milyen mezőket és almezőket tartalmaz egy hasonló műről készült, digitalizált dokumentum leírása.

The screenshot shows a window titled "1. megtekintő ablak" with a menu bar (Rövid, Normál, Hosszú, Cédula, USMARC, HUNMARC, XML) and a main text area containing MARC record data. Below the text area is a table with columns: Státusz, Példányok, Kapcsolódó rekordok, and Kapcsolódó weblapok. The table contains one row with details for record number 1. At the bottom, there are several buttons: Előző, Következő, Törlés, Szerkesztés, Betöltés, Raktári kérés, Súgó, and Bezárás.

```

000 01319nim 2200229 i 4500
001 bibDEK565773
005 20060404154047.0
008 060404 2005 hu 0001 hun 0
020 $a963 09 4719 6
040 $aHuDeKLEK
080 $a894.511-32Mikszáth(086.73)
100 10 $aMikszáth$jKálmán$d1847-1910
245 10 $aÚj ember – régi ember$HHangfelvétel$Bválogatott novellák$cMikszáth Kálmán$eSinkó László előadásában
260 0 $a[Budapest]$bKossuth$bMojzer$c2004
300 $a3 CD (200 min)$c12 cm
440 0 $aHangoskönyv
700 11 $aSinkó$jLászló$d1940-
740 22 $aA néhai bárány
740 32 $aAz a pogány Filcsik
740 02 $aSzegény Gélyi János lovai
740 02 $aLábnymok a homokban
740 32 $aAz elveszett nyáj
740 02 $aBagi uram frakkban
740 02 $aMilyen a magyar iparos?
740 02 $aHaszonbérlo koromból
740 02 $aSalamon ítélete
740 32 $aAz öreg Prikler néni
740 22 $aA romlott férfiak országa
740 02 $aÚj és régi ember
740 22 $aA kétezer éves ember
740 22 $aA falu leghőbortosabb embere
740 22 $aA zöld légy és a sárga mókus
740 22 $aA fahuszár, meg a lova, meg a ló sípja
852 $t719616$bDL/Z
876 $t719616$aZN562/2006$xhd$P70500882$c3000
  
```

Nr.	Lelőhely	Helyrajzi szám	Státusz	Évszám	Kötet	Előjegyz.
1	DEENK Élettudományi K., Médiatár	K.HCD 22029	Kölcsönözhető			0

8. ábra. Mikszáth Kálmán Új ember – régi ember című novellagyűjtemény rekordja HUNMARC formátumban

A 245-ös mező \$a almezője tartalmazza a dokumentum címét, a \$b pedig egy alcímet, ami a tartalmazott művek jellegére tesz utalást. A \$h almező is egyféle alcímet tartalmaz, ami azt specifikálja, hogy a dokumentum egy hangfelvétel. A \$c almező tartalmazza az eredeti dokumentum szerzőjének nevét, míg az \$e annak a személynek a nevét, aki a digitalizált változat tartalmáért felelős.

Ez ismét egy szembetűnő hiányossága a NDA-beli metaadat rekordoknak. Sehol nem tesznek utalást sem a dokumentumra, amelyről a digitalizált változat készült, sem a személyre, aki a digitalizált változatért felelős.

A 260-as mező almezői tartalmazzák a kiadási adatokat. Ami szintén nem jelenik meg a NDA rekordjaiban.

A 300-as mező \$a almezője a DC-beli Formátum elem Terjedelem attribútumának feltethető meg, de az előző elektronikus dokumentum rekordjától eltérően, itt egy almező tartalmaként tünteti fel a dokumentum fizikai és időbeli terjedelmét is, illetve a \$c tartalmazza, hogy centiméterben mérve a dokumentum hossza 12 cm.

A 440-es mező jelen esetben nem sorozati kapcsolatról közöl információt, hanem a dokumentum típusára utal, de nagy valószínűséggel ez csak a feldolgozó szakember figyelmetlenségének tudható be.

A 700-es mező \$a almezője a Közreműködő, DC-beli elemnek feltethető meg, és a közreműködő nevét, illetve születési és halálozási adatait tartalmazza.

Az egymás után tizenhatszor megjelenő 740-es mező \$a almező értékeként tartalmazza a tartalmazott művek címét. Ez a 740-es mező HUNMARC formátumban egy címszerinti mellétételt jelöl, de ha a Dublin Core-beli megfelelőjét keressük, akkor kisebb nagyobb pontossággal a Kapcsolat elem Egésze attribútumának felel meg.

A fent elvégzett vizsgálatok alapján levonható az a következtetés, hogy a két különböző célra kialakított rendszer bizonyos esetekben illeszkedik egymáshoz, más esetekben azonban kimondottan eltérnek egymástól, követvén a kétféle dokumentumtípus, a hagyományos, illetve az elektronikus, lényegi sajátosságait. Magán a rendszeren belül is következetlenek, nemhogy egymással szemben következetesek lennének.

7.9. A Valahol Európában című film rekordjainak összehasonlító vizsgálata

CÍM	Valahol Európában Valahol Európában ...
KIADÓ	Duna Televízió
DOKUMENTUM TÍPUS	MovingImage film film
FORMÁTUM	Méret: 01:44:59 Felvételi technika: PAL Hordozóközeg: MPEG-2, 8Mbps
AZONOSÍTÓ DÁTUM	http://kereso.nava.hu/nava/public/popup_details.p... Létrehozva: 2007-09-25 Elérhető: 2007-10-02 Digitálizálva: 2007-09-23T13:42:21Z
KÖZREMŰKÖDŐ	Forgatókönyvíró: Balázs Béla Forgatókönyvíró: Radványi Géza Rendező: Radványi Géza Operatőr: Hegyi Barnabás
KAPCSOLAT	Meghatározatlan reláció: oai:nava.hu:nava-504118 Meghatározatlan reláció: oai:nava.hu:nava-500536 Része: oai:nava.hu:nava-499740
TARTALMI LEÍRÁS	Szereplők: - Somlay Artúr (Simon Péter, karmester) - Gábor Miklós (Péter) - Bánky Zsuzsa (Éva) - Rónai Ábrahám (Ficsur) - Bárdy György - Rozsos István - Harkányi Endre
STABIL LINK	http://nda.hu/rekord/oai:nava.hu:nava-500348
GYŰJTEMÉNY	NAVA

9. ábra. Radványi Géza Valahol Európában című filmjének rekordja az NDA-ban

Ebben a fejezetben azt vizsgálom, hogy hogyan alakul egy film jellegű dokumentum leírása a Nemzeti Digitális Adattárban, illetve ezen leírás elemei és attribútumai hogyan feleltethetők meg ugyanezen mű HUNMARC formátumban készült leírásában előforduló mezőknek és almezőknek. Ezen vizsgálatok alapjául a 4. számú mellékletben közölt minősített DC sémát használok fel, amit kimondottan a film jellegű dokumentumok feltárására dolgoztak ki az NDA-ban.

A rekordban előforduló elemek közül az első a Cím elem, amely minősítő nélkül tartalmazza a film címét. A Kiadó elem tartalmazza a Duna Televíziót, akinek a megbízásából a film készült.

A következő elem a Dokumentumtípus, amely jelöli, hogy az adott mű egy mozgóképfilm (moving image), pontosabban egy film.

A negyedik elem a Formátum, amely a Méret, Felvételi Technika és Hordozóközeg attribútumok kíséretében fordul elő. Ezek közül a Méret tartalmazza a film hosszát, órában, percben és másodpercben kifejezve. A Felvételi technika a film rögzítésével kapcsolatos információkat hordozza, míg a Hordozóközeg attribútum tartalmazza valójában azt, hogy milyen formátumú a film, vagyis MPEG-4.

A következő, rekordban előforduló elem a Azonosító, amely egy abszolút elérési utat tartalmaz, ami egyben a dokumentumhoz való hozzáférést is biztosítja, hyperhivatkozás formájában.

A Dátum elem szintén három attribútum kíséretében fordul elő és tartalmazza a létrehozás dátumát, az elérhetővé tétel dátumát, illetve a digitalizálásnak a dátumát.

A Közreműködő elem esetében az az érdekes helyzet alakult ki, hogy habár a 4. számú mellékletben megjelenő sémában a Közreműködő elem minősítő nélkül jelenik meg, ebben a rekordban mégis jelen vannak a Forgatókönyvíró, Rendező és Operatőr attribútumok, mint a Közreműködő elem minősítői, pedig elvileg az említett sémának megfelelően készülnek a leírások.

A Kapcsolat elem a Meghatározatlan reláció és a Részre minősítők kíséretében jelenik meg és mindkettő kapcsolódó dokumentumok azonosítóját tartalmazza.

Az utolsó előforduló elem a Tartalmi leírás elem, amely a film szereposztását tartalmazza.

A következőkben azt vizsgálom, hogy a fenti rekord elemei és attribútumai hogyan feleltethetők meg egy, ugyanezen műről, HUNMARC formátumban készült rekord mezőinek és almezőinek.

The screenshot shows a window titled "1. megtekintő ablak" (View window) displaying a HUNMARC record. The record is in the HUNMARC format and contains the following fields:

```

000 01583ngm 2200385 4500
001 MOKKAN0004344514
005 20081027091319.0
008 061114s2006 hu hun 0
028 $a163
035 $abibFSZ01331198
040 $aFSZEK$dHubeKLEK
041 $ahun$beng
100 10 $aRadványi$jGéza$d1907-1987$cfilmrendező
245 10 $aValahol Európában...$hDVD-felvétel$crend. Radványi Géza$eforgatókönyvíró: Radványi Géza [et al.]
260 0 $a[Budapest]$bMokép Zrt.$c[2006]
300 $a1 DVD (99 min)$bfekete-fehér$c12 cm
500 $aExtrák: Interaktív menük ; Jelenetválasztás ; Dokumentumfilm ; A forgatásról
508 $aOperátor: Hegyi Barnabás ; zene: Buday Dénes
511 0 $aSzeropozítás: Somlay Artúr, Gábor Miklós, Bánky Zsuzsa, Bárdy György, Rozsos István, Harkányi Endre
518 $aA film 1947-ben kész.
546 $aHang: magyar (Dolby Surround)
546 $aFelirat: angol
700 11 $aHegyi$jBarnabás$d1914-1966$4operátor
700 11 $aBuday$jDénes$d1890-1963$4operettszerző, sanzonkomponista$4zene
700 11 $aSomlay$jArtúr$d1883-1951$4szereplő
700 11 $aGábor$jMiklós$d1919-1998$4csinművész$4szereplő
700 11 $aBánky$jZsuzsa$d1921-1998$4szereplő
700 11 $aBárdy$jGyörgy$d1921-$4szereplő
700 11 $aRozsos$jIstván$4szereplő
700 11 $aHarkányi$jEndre$d1934-$4szereplő
852 $t826179$bD1/Z
876 $t826179$aZN01657/2007$vk$p70900019$c899
  
```

Below the record is a table with the following columns: Státusz, Példányok, Kapcsolódó rekordok, Kapcsolódó weblapok. The table contains one row with the following data:

Nr.	Leőhely	Helyrajzi...	Státusz	Évszám	Kötet	Előjegyz.
1	DEENK Élettudományi K., Médiatár	DVD 1036	Korlátozottan kölcsönözhető			0

At the bottom of the window are several buttons: Előző, Következő, Törlés, Szerkesztés, Betöltés, Raktári kérés, Súgó, and Bezárás.

10. ábra. Radványi Géza Valahol Európában című filmjének rekordja a DEENK adatbázisában, HUNMARC formátumban.

A 245-ös mező \$a almezője a Cím elemnek feleltethető meg. A \$h almező egy alcímet tartalmaz, amely a dokumentumtípusra utal, vagyis, hogy egy DVD-felvétel a leírás tárgya. A \$c almező a Létrehozó elemnek lenne megfeleltethető, de az NDA-beli rekordban nem jelenik meg ilyen elem, Radványi Géza csupán közreműködőként van feltüntetve. Az \$e almező tartalmazza azokat a személyeket, aki a dokumentum létrejöttében közreműködtek, vagyis a Közreműködő elemnek lenne megfeleltethető, de a hagyományos dokumentumleírási szabványnak megfelelően mivel háromnál több közreműködővel állunk szemben, csak egyet tüntetnek fel, a többit pedig elhagyják és csak a 700 mezőben fognak megjelenni, így én a Közreműködő elemet inkább a 700-as mező almezőivel

hoznám kapcsolatba. Az NDA-beli rekordban minősítőkkal jelzik a közeműködői funkciót, míg a 700-as mező \$4 almezőjében. Az \$a almező tartalmazza a közreműködő vezetéknevét, a \$j a keresztnévét, a \$d pedig a születési és halálozási adatokat.

A 260-as mező \$a, \$b és \$c almezői tartalmazzák a kiadási adatokat. Ezek közül a kiadó a DC-beli *Kiadó* elemnek feleltethető meg, míg a kiadási idő a *Dátum* elem *Létrehozva* attribútumának.

A 300-as mező \$a almezője egyaránt megfeleltethető a *Formátum* elem *Méret* és *Hordozóközeg* attribútumainak, ugyanis tartalmaz utalást a film időtartamára, illetve arra is, hogy a film egyetlen DVD lemezen jelenik meg. A \$b almező egyértelműen megfeleltethető a *Formátum* elem *Színesség* attribútumának, a \$c almező pedig ismét a *Méret* attribútummal hozható összefüggésbe.

Az 500-as mező nem hozható összefüggésbe egyetlen DC elemmel sem, mivel az extrákat tartalmazza, amelyek kimondottan a DVD lemez mint dokumentumtípus jellegzetességei, az NDA-beli rekordban a leírás tárgya pedig egy hálózaton fellelhető dokumentum.

A következő vizsgálandó adatmező az 508-as, amely \$a almezőben a közeműködőket tartalmazza, ebből kifolyólag pedig ez is a *Közreműködő* elemmel hozható kapcsolatba.

Ezt követi az 511-es mező, amely \$a almezőben tartalmazza ugyanazt a szereposztást, amit a Dublin Core formátumú rekordban a *Tartalmi leírás* elem tartalmazott. Következésképpen ezzel az elemmel hozható kapcsolatba. A HUNMARC kézikönyv szerint az 511-es mező a résztvevőkről hordoz megjegyzést.

Az NDA-beli rekord *Kapcsolat* eleme jelen esetben nem hozható összefüggésben a HUNMARC formátum egyetlen mezőjével és almezőjével sem, illetve a HUNMARC formátumú rekord 518 és 546 mezői sem feleltethetők meg egyetlen NDA-rekordbeli DC elemnek vagy attribútumnak sem..

Ez utóbbi vizsgálatok végeztével megdőlni látszik az a feltevés, mely szerint a Dublin Core elemek a HUNMARC formátum almezőinek feleltethetők meg és nem a mezőknek, ez esetben ugyanis mindkettőre volt példa.

Sajnos egy másik feltevés is megdőlni látszik, mégpedig az, hogy a Nemzeti Digitális Adattárban híven követik a saját maguk által kidolgozott sémákat.

7.10. További vizsgálatok

Kísérletet tettem további vizsgálatokra is, melyek során azt tanulmányoztam volna, hogy hogyan járnak el a Nemzeti Digitális Adattár munkatársai a különböző összefoglaló típusú dokumentumok leírása során, de sajnos egyetlen példát sem találtam, amely szemléletes lenne, vagy amelyben jeleznék, hogy egy összefoglaló típusú műről van szó.

Kerestem például olyan dokumentumot, amely közös főcím nélküli vagy közös főcímmel rendelkező gyűjteményes kiadvány vagy szerzői gyűjtemény (pl. József Attila összes művei, vagy Molier : Öt dráma), vagy olyan nagy terjedelmű dokumentum, amely nyomtatott formában általában több kötetben jelent meg (pl. Lev Tolsztoj : Anna Karenina vagy Háború és béke), de sajnos, ha találtam is példát az adott dokumentumtípusra, akkor sem szemléltették a rekordban ezt a gyűjteményes jelleget.

Így például közös főcím nélküli, illetve szerzői vagy vegyes gyűjteményre egyáltalán nem találtam példát, míg a többkötetes mű estében egyáltalán nem jelezték, hogy több kötetről lenne szó.

Azt is vizsgáltam, hogy feldolgoznak-e faximiléket (pl. Arany János Kapcsos könyve), de sajnos erre sem találtam példát a rekordok között.

Ezek, véleményem szerint elég nagy hiányosságok, de bizonyos szinten a Nemzeti Digitális Adattárnak mentésére szolgál, hogy nem kizárólag könyvtári funkciót tölt be, illetve nem csupán szöveges jellegű dokumentumokra specializálódtak.

8. Összegzés

Mint a vizsgálatok során kiderült, a Dublin Core főleg a hálózati dokumentumok leírására alkalmas. A teljesség igénye nélkül, le lehet írni vele hagyományos dokumentumokat is, de ezek a leírások nem fognak megfelelni a könyvtári elvárásoknak.

Mint láthattuk a vizsgált leírási egységekben is, a rekordok szakmai szempontból nem teljesek, sok esetben fordulnak elő hiányosságok. Ami nagymértékben hiányolható például, hogy semmiféle utalás nincs arra, hogy milyen, illetve melyik dokumentumról készült a digitalizált változat, illetve, hogy nem jelölik a digitalizálást végző személyt és a digitalizálás dátumát (kivétel a film jellegű dokumentum), habár ezekre lehetőség lenne.

A Nemzeti Digitális Adattár mentségére szolgál, hogy nem ő maga írja le a dokumentumkat, hanem csupán átveszi a rekordokat az adatgazdától, viszont az vitatható, hogy milyen mértékben ellenőrzi azokat.

A vizsgálatok alapján levonható az a következtetés is, hogy a Dublin Core metaadat-rendszer nem minden esetben alkalmas a könyvtári elvárások beteljesítésére, így viszont nem tekinthető kimondottan könyvtári metaadat-rendszernek. A többihez hasonlóan ez is egy általánoscélú metaadat-rendszer, de valamennyi közül ez áll a legközelebb a könyvtári szakmához.

A könyvtárak és könyvtári kezdeményezések, hogy minél közelebb hozzák DC-t az elvárásokhoz, sokat módosítottak rajta, létrehozták a saját minősített Dublin Core sémákat, aminek az eredménye az lett, hogy ismét nem beszélhetünk egységességről, ami az eredeti cél lett volna. Vagyis kialakult egy körforgás, amiből még egyelőre nem látni a kiutat.

Konklúzióként elmondható, hogy a hagyományos bibliográfiai szabványok és a könyvtári metaadat-rendszerek nem zárják ki egymást, hanem együtt valósítják meg az ideális könyvtári leírást egy mai, hibrid könyvtárban, ahol mind a papíralapú, mind a digitalizált vagy hálózati dokumentumok utólérhetőek.

Felhasznált irodalom:

1. Berke Barnabásné : A szabványosítással kapcsolatos előzetes munkálatok a NAVA projektben. In: Könyvtári figyelő, 2003. 1. sz.
<http://www.ki.oszk.hu/kf/kfarchivum/2003/1/berke.html>
2. Caplan, Priscilla : Metadata for all librarians. ALA, 2003. 192 p.
3. A Dublin Core Metaadat Kezdeményezés hivatalos honlapja
<http://www.dublincore.org>
4. Gőz Ágnes : Az interneten elérhető információforrások katalogizálása. In: Tudományos és műszaki tájékoztatás, 1998. 8-9. sz. p. 315-330.
5. Jeszenszky Péter : Dublin Core
<http://www.inf.unideb.hu/~jeszy/download/semweb/dc.pdf>
6. KSZ/2 Bibliográfiai leírás. Elektronikus dokumentumok
http://www.ki.oszk.hu/107/e107_files/public/eldok_ksz2.pdf
7. Moldován István : Hálózati információforrások és hatásuk a könyvtárakra. In: Könyvtári figyelő, 1994. 2. sz. p. 195-212.
8. MSZ ISO 15836. Információ és dokumentáció. A Dublin Core metaadat elemkészlet. <http://mek.oszk.hu/dc/szabvany/134715.pdf>
9. A Nemzeti Digitális Adattár portál
<http://www.nda.hu>
10. A Nemzeti Digitális Adattár stratégiai és projektterve
http://www.nda.hu/files/nda_strat_2.pdf
11. Rácz Ágnes : Az elektronikus dokumentumok katalogizálása. In: Könyvtárosok kézikönyve 2. p. 222-225.

12. Tapolcai Ágnes : A hálózati dokumentumok bibliográfiai leírása, metaadatok és a Dublin Core.

<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/konyvtar/ekonyvt/dublin/dublin.htm>

Mellékletek:

1. számú melléklet: A Dublin Core Metaadat Elemkészlet²⁵

Adat- elem	Magyar meg- nevezés	Angol megneve- zés	Meghatározás	Magyarázat	Kötelező- ség	Ismételhe- tőség
1.	Cím	Title	A dokumentumban szereplő szó, kifejezés vagy egyéb jelcsoport, amely a dokumentum megnevezésére szolgál.	Kitüntetett szerepe van a főcímnek, illetve az egységesített címnek, amelyek nem ismételhetők. Valamennyi további cím ismételhető (pl. alcím, párhuzamos cím, címváltozat).	K	I
2.	Téma	Subject	A dokumentum tartalmát leíró tárgyszavak, illetve kifejezések vagy osztályozási jelzetek.	A dokumentum tartalmát leíró kulcsszavak, kifejezések vagy osztályozási jelzetek. Ajánlatos előírt tárgyszójegyzék (tézaurusz) vagy hivatalos (szabványos) osztályozási rendszer (pl. az ETO) használata	K	I
3.	Kiadó	Publisher	Az a természetes vagy jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki/amely anyagi és/vagy irányítási, igazgatási felelősséget vállal a dokumentum nyilvánosságához közvetítéséért.	A dokumentum kiadójának a neve.	K	I
4.	Dátum	Date	A dokumentumhoz kapcsolódó események dátuma.	A dokumentum létrehozásával, nyilvánosságához közvetítésével kapcsolatos időpont. Megadása az ISO 8601 előírásai szerint ajánlatos.	K	I
5.	Típus	Type	A dokumentum típusát, műfaját, általánosabb sajátosságait jelölő kifejezés.	Általános kifejezés, amely a funkciót, dokumentumtípust, a gyűjteményes forráson belüli szintet nevezi	K	I

²⁵ Berke Barnabásné : A szabványosítással kapcsolatos előzetes munkálatok a NAVA projektben. In: Könyvtári figyelő, 2003. 1. sz. <http://www.ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2003/1/berke.html>

				meg. A dokumentum fizikai (digitális) megjelenítésének megnevezését a „Formátum” adatelemben kell megadni. Ajánlatos egységes kifejezések (kódszótár) használata.		
6.	Formátum	Format	A dokumentum megjelenésének formája és megjelenítésének módja, eszköze.	A dokumentum megjelenésének (manifesztációjának) megnevezése. Ide tartozik: a médium, adathordozó fajtája és terjedelme (mérete), a hozzáférés módja, a működési követelmények (szoftver, hardver vagy egyéb, a dokumentum használatához szükséges eszközök, az elérés lejárati ideje). Ajánlatos egységes kifejezések (kódszótár) használata.	K	I
7.	Azonosító	Identifier	A dokumentumot egyértelműen azonosító kód.	Ajánlatos a dokumentum azonosítása hivatalosan elismert kóddal, amilyen többek között az Egységes Forrás Azonosító (URI=Uniform Resource Identifier), a Digitális Objektum Azonosító (DOI=Digital Object Identifier), a Könyvek Nemzetközi Szabványos Azonosító Száma (ISBN=International Standard Book Number). Ezek hiányában egyéb azonosító(ka)t (pl. leltári szám, raktári jelzet és egyéb nyilvántartási szám/jelzet) kell megadni.	K	I
8.	Létrehozó	Creator	Az a természetes vagy jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki/amely a dokumentum vagy annak fő része szellemi tartalmának alkotója, aki/amely e tartalomért elsősorban felelős.	A szellemi (szakmai, tudományos, irodalmi, művészi stb.) tartalom létrehozójának a neve.	FK	I
9.	Forrás	Source	Hivatkozás a leírt dokumentum forrásul szolgáló dokumentumra.	A leírt dokumentum részben vagy egészben származhat egy másik dokumentumból. A	FK	I

				hivatkozásban ajánlatos megadni a forrás hivatalos azonosítóját.		
10.	Nyelv	Language	A dokumentumban előforduló szövegek nyelve.	Az ISO 639 háromjegyű azonosító kódja. Megfelelője magyarországi használatra az MSZ 3400-2001	FK	I
11.	Jogok	Rights	Adatok a dokumentum felhasználásával kapcsolatos jogokról és a hungarikum fajtájáról (területi, személyi, nyelvi, tartalmi).	Jogkezelésre vonatkozó adatok, amelyek kiterjedhetnek a szellemi, szerzői és különböző tulajdonosi jogokra. Ha a jogtulajdonos(ok)ra való adatelem hiányzik, feltehetően a forrásra nem vonatkozik ilyen adat. A hungarikum minősítést kóddal kell jelölni.	FK	I
12.	Tartalmi leírás	Description	A dokumentum tartalmának összegző leírása.	Szabad szöveges összefoglalás, kivonat, tartalomjegyzék.	M	I
13.	Közreműködő	Contributor	Az a természetes vagy jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki/amely a dokumentum szellemi tartalmának alkotásában részt vesz, és a létrehozóhoz képest alárendelt, illetve járulékos szerepet tölt be, illetve aki/amely a dokumentum valamely járulékos részének létrehozója.	A szellemi (szakmai, tudományos, irodalmi, művészi stb.) tartalom létrejöttéhez hozzájáruló(k) neve.	M	I
14.	Kapcsolat	Relation	Hivatkozás a dokumentummal kapcsolatos másik dokumentumra.	A hivatkozásban ajánlatos megadni a kapcsolódó dokumentum hivatalos azonosítóját.	M	I
15.	Tér-idő vonatkozás	Coverage	A dokumentum tartalmának térbeli vagy időbeli vonatkozásai.	Földrajzi (térbeli) nevek vagy időbeli adatok(időhatárok), amelyekre a dokumentum vonatkozik (amelyeket magába foglal). Ajánlatos földrajzi nevek tézauruszának használata, illetve az időhatárok megadása számokkal kifejezve.	M	I

Jelmagyarázat a kötelezőséghez:

K = kötelező; FK = feltételesen kötelező; M = megengedett

2. számú melléklet: Dublin Core Minősítők²⁶

DCMES Element	Element Refinement(s)	Element Encoding Scheme(s)
Title	Alternative	-
Creator	-	-
Subject	-	LCSH MeSH DDC LCC UDC
Description	Table Of Contents Abstract	-
Publisher	-	-
Contributor	-	-
Date	Created Valid Available Issued Modified Date Accepted Date Copyrighted Date Submitted	DCMI Period W3C-DTF
Type	-	DCMI Type Vocabulary
Format	-	IMT
	Extent	-
	Medium	-
Identifier	-	URI
	Bibliographic Citation	-
Source	-	URI
Language	-	ISO 639-2RFC 3066
Relation	Is Version Of Has Version Is Replaced By Replaces Is Required By Requires Is Part Of Has Part Is Referenced By References Is Format Of Has Format Conforms To	URI
Coverage	Spatial	DCMI Point ISO 3166 DCMI Box

²⁶ A Dublin Core Metadat Kezdeményezés hivatalos honlapja
<http://dublincore.org/documents/usageguide/qualifiers.shtml>

		TGN
	Temporal	DCMI Period W3C-DTF
Rights	Access Rights	-
	License	URI
Audience	Mediator Education Level	-
Provenance	-	-
Rights Holder	-	-
Instructional Method	-	-
Accrual Method	-	-
Accrual Periodicity	-	-
Accrual Policy	-	-

3. számú melléklet: Az NDA-ban alkalmazott speciális DC séma (szöveges jellegű dokumentumok feldolgozására)²⁷

Alapelem	Minősítő	Minősítő neve magyarul	Minősítő neve angolul	Is m.	Köt.
Title		Cím	Title	I	M
	spineTitle	gerinccím	Spine Title	I	M
	alternativeTitle	vagylagoscím	Alternative Title	I	M
	seriesTitle	sorozatcím	Series Title	I	M
	parallelTitle	párhuzamos cím	Parallel Title	I	M
	compoundTitle	összetett cím	Compound Title	NI	M
	collectiveTitle	összefoglaló cím	Collective Title	NI	M
	conventionalTitle	megállapodásos cím	Conventional Title	NI	M
	commonTitle	közös cím	Common Title	NI	M
	genericTitle	generikus cím	Generic Title	NI	M
	fictiveTitle	fiktív cím	Fictive Title	NI	M
	originalTitle	eredeti cím	Original Title	NI	M
	avantTitle	előcím	Avant Title	NI	M
	uniformTitle	egységesített cím	Uniform Title	NI	M
	variantTitle	címváltozat	Variant Title	I	M
	subtitle	alcím	Subtitle	I	M
	commonlyUsedTitle	átültetett cím	Commonly Used Title	I	M
	dependentTitleDesignation	alárendelt cím megjelölése	Dependent Title Designation	I	M
	dependentTitle	alárendelt cím	Dependent Title	I	M
	titleProper	főcím	Title Proper	NI	M
	keyTitle	kulcscím	Key Title	NI	M
	runningTitle	szalagcím	Running Title	I	M
	captionTitle	lapfejcím	Caption Title	I	M
addedTitlePageTitle	előzéklapi cím	Added Title Page Title	I	M	
succeedingTitle	folytatáscím	Succeeding Title	I	M	
precedingTitle	előzménycím	Preceding Title	I	M	
Creator		Létrehozó	Creator	I	M
	editorOfTheDay	felelős szerkesztő	Editor-of-the-Day	I	M
	translator	fordító	Translator	I	M
	scenario	forgatókönyvíró	Scenario	I	M
	editorInChief	főszerkesztő	Editor-in-chief	I	M
	illustrator	illusztrátor	Illustrator	I	M
	reporter	reporter	Reporter	I	M
	costumDesigner	jelmeztervező	Costum Designer	I	M
	expert	szakértő	Expert	I	M
	lyricist	szövegíró	Lyricist	I	M
	writer	író	Writer	I	M
	madePublicBy	közreadó	Made Public By	I	M
	compiler	összeállító	Compiler	I	M
	authorOfPreface	előszót írta	Author of Preface	I	M
	authorOfIntroduction	bevezetőt írta	Author of Introduction	I	M
	editor	szerkesztő	Editor	I	M
	postscriptWriter	utószót írta	Postscript Writer	I	M
	adapter	átdolgozta	Adapter	I	M
	processedBy	feldolgozta	Processed By	I	M
	photoMadeBy	fotót készítette	Photo made By	I	M
	supplementCompileBy	függeléket összeállította	Supplement Compile By	I	M
	collector	gyűjtötte	Collector	I	M
	repairedBy	javította	Repaired By	I	M
notesMadeBy	fegyzeteket készítette	Notes Made By	I	M	

²⁷ A Nemzeti Digitális Adattár portál
http://www.nda.hu/files/qdc_tablazarok_bibliografia_V2.pdf

	permittedBy	fóváhagyta	Permitted By	I	M
	issuedBy	kibocsátotta	Issued By	I	M
	supplementedBy	kiegészítette	Supplemented By	I	M
	collectedBy	összegyűjtötte	Collected By	I	M
	sortedByToPress	sajtó alá rendezte	Sorted By To Press	I	M
	chairOfEditorialBoard	szerkesztőbizottság elnöke	Chair Of Editorial Board	I	M
	leaderOfEditorialBoard	szerkesztőbizottság vezetője	Leader Of Editorial Board	I	M
	selectedBy	válogatta	Selected By	I	M
Subject		Téma és kulcsszavak	Subject	I	M
Description		Tartalmi leírás	Description	I	M
	tableOfContents	tartalomjegyzék	Table Of Contents	I	M
	abstract	kivonat	Abstract	I	M
	administrator	ügyintéző	Administrator	I	M
	notes	megjegyzés	Notes	I	M
Publisher		Kiadó	Publisher	I	M
	placeOfPublication	kiadási hely	Place Of Publication	I	M
Contributor		Közreműködő	Contributor	I	M
	editorOfTheDay	felelős szerkesztő	Editor-of-the-Day	I	M
	translator	fordító	Translator	I	M
	scenario	forgatókönyvíró	Scenario	I	M
	editorInChief	főszerkesztő	Editor-in-chief	I	M
	illustrator	illusztrátor	Illustrator	I	M
	reporter	riporter	Reporter	I	M
	costumDesigner	jelmeztervező	Costum Designer	I	M
	expert	szakértő	Expert	I	M
	lyricist	szövegíró	Lyricist	I	M
	writer	író	Writer	I	M
	madePublicBy	közreadó	Made Public By	I	M
	compiler	összeállító	Compiler	I	M
	authorOfPreface	előszót írta	Author of Preface	I	M
	authorOfIntroduction	bevezetőt írta	Author of Introduction	I	M
	editor	szerkesztő	Editor	I	M
	postscriptWriter	utószót írta	Postscript Writer	I	M
	adapter	átdolgozta	Adapter	I	M
	processedBy	feldolgozta	Processed By	I	M
	photoMadeBy	fotót készített	Photo made By	I	M
	supplementCompileBy	függeléket összeállította	Supplement Compile By	I	M
	collector	gyűjtötte	Collector	I	M
	repairedBy	javította	Repaired By	I	M
	notesMadeBy	jegyzeteket készített	Notes Made By	I	M
	permittedBy	jóváhagyta	Permitted By	I	M
	issuedBy	kibocsátotta	Issued By	I	M
	supplementedBy	kiegészítette	Supplemented By	I	M
	collectedBy	összegyűjtötte	Collected By	I	M
	sortedByToPress	sajtó alá rendezte	Sorted By To Press	I	M
	chairOfEditorialBoard	szerkesztőbizottság elnöke	Chair Of Editorial Board	I	M
	leaderOfEditorialBoard	szerkesztőbizottság vezetője	Leader Of Editorial Board	I	M
	selectedBy	válogatta	Selected By	I	M
	Date		Dátum	Date	I
created		létrehozva	Created	I	M
issued		kibocsátva	Issued	I	M
dateAccepted		elfogadva	Date Accepted	I	M
dateCopyrighted		szerzői joggal védve	Date Copyrighted	I	M
dateSubmitted		beadva	Date Submitted	I	M
dateDigitized		digitalizálva	Date Digitized	I	M
dateWritten		megírva	Date Written	I	M
dateCopied		sokszorozva	Date Copied	I	M

	dateAcquired	beszerezve	Date Acquired	I	M
Type		Dokumentumtípus	Type	I	M
Format		Formátum	Format	I	M
	extent	méret	Extent	I	M
	medium	hordozóközeg	Medium	I	M
	technicalRequirements	technikai követelmények	Technical Requirements	I	M
	frequency	gyakoriság	Frequency	I	M
Identifier		Azonosító	Identifier	I	M
	bibliographicCitation	bibliográfiai hivatkozás	Bibliographic Citation	I	M
	objectIdentifier	példányazonosító	Object Identifier	I	M
Source		Forrás	Source	I	M
Language		Nyelv	Language	I	M
Relation		Kapcsolat	Relation	I	M
	isPartOf	része	Is Part Of	I	M
	hasPart	egésze	Has Part	I	M
	isReferencedBy	hivatkozott	Is Referenced By	I	M
	references	hivatkozik	References	I	M
	isFormatOf	formátumszármazéka	Is Format Of	I	M
	hasFormat	formátumelőzménye	Has Format	I	M
	conformsTo	szabványa	Conforms To	I	M
	isMemberOf	sorozati tagja	Is Member Of	I	M
	hasMember	sorozata	Has Member	I	M
	isVolumeOf	kötete	Is Volume Of	I	M
	hasVolume	többkötetes egésze	Has Volume	I	M
	isTranslationOf	fordítása	Is Translation Of	I	M
	isTranslatedTo	fordítási alapja	Is Translated To	I	M
	succeedingPart	előzménye	Succeeding Part	I	M
	proceedingPart	folytatása	Proceeding Part	I	M
	isSupplementOf	kiegészítése	Is Supplement Of	I	M
	hasSupplement	kiegészített	Has Supplement	I	M
	isDescriptionOf	leírja	Is Description Of	I	M
	isPublicationOf	kiadványa	Is Publication Of	I	M
	hasPublication	kiadványi a lapja	Has Publication	I	M
	isConformedBy	szabványosítása	Is Conformed By	I	M
	isDescribedBy	leírás alapja	Is Described By	I	M
	seeAlso	lásd még	See Also	I	M
	nonSpecificRelation	meghatározatlan reláció	Non Specific Relation	I	M
		isSubseriesOf	alsorozati része	Is Subseries Of	I
	hasSubseries	fősorozati egésze	Has Subseries	I	M
	issuedWith	együttes kiadásban	Issued With	I	M
Coverage		Tér-idő vonatkozás	Coverage	I	M
	spatial	térbeli jellemzők	Spatial	I	M
	temporal	időbeli jellemzők	Temporal	I	M
Rights		Jogkezelés	Rights	I	M
Audience		Célközönség	Audience	I	M

Jelmagyarázat a kötelezőséghez:

I = ismételhető; NI =nem ismételhető; M = megengedett

4. számú melléklet: Az NDA-ban alkalmazott speciális DC séma (film jellegű dokumentumok feldolgozására)²⁸

Alapelem	Minősítő	Név	Köt.	Ism.
title		cím	M	I
creator		létrehozó	M	I
subject		téma és kulcsszavak	M	I
description		tartalmi leírás	M	I
	abstract	kivonat	M	I
	notes	megjegyzés	M	I
	administrator	ügyintéző	M	I
publisher		kiadó	M	I
	placeOfPublication	kiadási hely	M	I
contributor		közreműködő	M	I
date		dátum	M	I
	dateCopied	sokszorozva	M	I
	dateCopyrighted	szertői joggal védve	M	I
	issued	kibocsátva	M	I
	created	létrehozva	M	I
	datePrototyped	alappéldány elkészülte	M	I
	dateDigi talized	digitalizálva	M	I
	dateRecorded	felvéve	M	I
	dateAcquired	beszerezve	M	I
type		dokumentumtípus	M	I
format		formátum	M	I
	imageColor	színesség	M	I
	technicalRequirements	technikai követelmények	M	I
	extent	méret	M	I
	medium	hordozóközeg	M	I
	imageQuality	képminőség	M	I
	recordingTechnology	felvételi technika	M	I
identifier		azonosító	M	I
	objectIdentifier	példányazonosító	M	I
source		forrás	M	I
language		nyelv	M	I
relation		kapcsolat	M	I
	seeAlso	lásd még	M	I
	hasFormat	formátumelőzménye	M	I
	isFormatOf	formátumszármazéka	M	I
	nonSpecificRelation	meghatározatlan reláció	M	I
	isTranslationOf	fordítása	M	I
	isTranslatedTo	fordítási alapja	M	I
	succeedingPart	folytatása	M	I
	hasVolume	többkötetes egésze	M	I
	isVolumeOf	kötete	M	I
	hasMember	sorozata	M	I
	isMemberOf	sorozati tagja	M	I
	precedingPart	előzménye	M	I
coverage		tér-idő vonatkozás	M	I
	temporal	időbeli jellemzők	M	I
	spatial	térbeli jellemzők	M	I
rights		jogkezelés	M	I
	accessRights	hozzáférési jog	M	I
audience		célközönség	M	I

Jelmagyarázat a kötelezőséghez:

I = ismételhető; NI =nem ismételhető; M = megengedett

²⁸ A Nemzeti Digitális Adattár portál - http://www.nda.hu/files/qDC_tablalatok_film_V1.pdf

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, Salgáné dr. Medveckzi Mariannának, akinek önzetlen segítsége és hasznos tanácsai nélkül nem jöhetett volna létre ez a dolgozat, illetve mindazoknak, akik bármilyen formában hozzájárultak munkámhoz.

Debrecen, 2009. április 28.

Fazakas Csilla